

תקדש ELUL ראש
TIŠRI

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Mark Podwal, *Tašlich*, 2001.

לשנה טובה תשע"ח תכתבו ותחתמו

DOBŘÝ A ÚSPĚŠNÝ ROK 5778

TRYZNA KEVER AVOT

Záříjová tryzna v Terezíně k uctění památky našich blízkých, zavražděných během šoa, se bude konat v neděli **17. září** od 11 hodin. Objednávky na dopravu, kterou zajišťuje rabinát, přijímáme do 10. 9. na telefonním čísle 224 800 849 nebo na rabinat@kehilaprag.cz. Sraz bude **17. 9.** v 9.15 u hotelu Intercontinental, Pařížská 30, Praha 1. *rab*

ZEMŘEL VLADIMÍR POSKOČIL

Po dlouhé nemoci zemřel 8. srpna ve věku 85 let předseda židovské obce v Děčíně Vladimír Poskočil, jehož jméno je výrazně spjato se záchranou tamní synagogy i obnovou židovské komunity po pádu komunismu. Narodil se roku 1932 na Slovensku, válku přežil s rodinou v úkrytu.

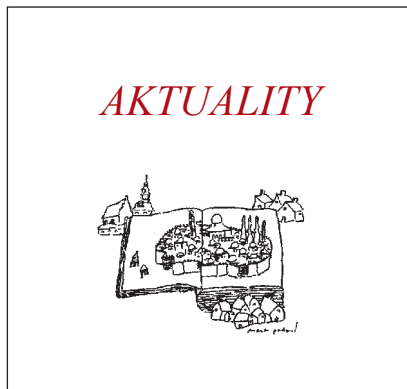
V Děčíně se mu v 90. letech podařilo vybudovat obec otevřenou všem, kdo se cítí být členy židovské pospolitosti. Politik, sociolog a publicista Fedor Gál o něm mj. řekl: „Vladimír Poskočil zanechal po sobě hlubokou stopu. Obnovil v Děčíně synagogu a naplnil ji životem... Byl pro místní židovskou komunitu charismatickou osobností mnoho let a umožnil, aby život této komunity splynul s kulturou města. Osobně cítím k Vladimírovi Poskočilovi vděk za jeho otevřenost k lidem, liberální přístup k věcem víry a schopnost navazovat přátelskou komunikaci i tam, kde by leckdo jiný prásknul dveřmi. Není náhodou, že se děčínská synagoga stala také kulturním stánkem regionálního významu.“

Velkou vášní Vl. Poskočila byla atletika, hod oštěpem, jemuž se věnoval dlouhé desítky let. V letech 1953 až 1963 reprezentoval Československo na mezinárodních soutěžích. Největších úspěchů ale dosáhl až jako veterán, když vybojoval tři tituly mistra světa a dvakrát byl mistrem Evropy. *dě*

PROHLÁŠENÍ KE DNI OBĚTÍ ROMSKÉHO HOLOKAUSTU

Ke Dni připomínky vyhlazení Romů a Sintů, jenž byl ustanoven na 2. srpna (v noci z 2. na 3. srpna 1944 zavraždili nacisté poslední vězně tzv. cikánského tábora v Osvětimi-Březince) vydala Federace židovských obcí následující prohlášení:

Před 75 lety, počátkem srpna roku 1942, byly rozhodnutím protektorátních úřadů změněny dosavadní kárné a sběrné tábory na takzvané tábory „cikánské“. Takto vznikl dnes nechvalně zná-

mé koncentrační tábory v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. Přimo v Letech pak zemřelo 326 Romů, dalších 540 bylo deportováno do Osvětimi a posléze tam zavražděno. Druhého srpna 1944

byl tzv. „cikánský tábor“ v Osvětimi zlikvidován a během jediné noci tak zahynuly téměř tři tisíce Romů z celé Evropy. Nelze než připomenout, že tento tábor sousedil s tzv. terezínským rodinným táborem, kde byli věznění Židé z Čech a Moravy. K obdobné tragédii zde došlo již dříve téhož roku: v noci z 8. na 9. března v plynových komorách zahynulo 3792 našich souvěrců a během noci na 11. a 12. červenec při likvidaci tábora dalších 6000 Židů, z nemalé části opět z Čech a Moravy.

Nejen proto se při připomínce obětí holocaustu spojujeme vždy s romskou komunitou. Tak i letos se Federace židovských obcí v České republice připouje k mnoha evropským zemím, kde se genocida romského etnika za druhé světové války připomíná právě 2. srpna.

V této souvislosti Federace židovských obcí apeluje na současnou vládu,

aby se zasadila o nápravu situace a o změnu nedůstojné podoby pietního místa bývalého koncentračního tábora v Letech u Písku.

Petr Papoušek, předseda

ZMIZELÝ SVĚT V BOSKOVICÍCH

V nedávno rekonstruovaném Židovském obecním domě v Boskovicích byla 30. 8. otevřena výstava *Zmizelý svět na starých židovských pohlednicích*. Vystavené pohledy z let 1883–1933 ze sbírky Františka Bányai zachycují svět evropského židovstva, které v tomto období prožívalo vrchol svého dlouholetého úsilí o emancipaci a zrovnoprávnění. Svět, který byl téměř zcela zničen za katastrofy šoa v letech druhé světové války. Na výstavě jsou zastoupeny motivy místopisné – synagogy, židovské hřbitovy a jiné památné budovy a místa, další pohlednice si všimají tradičních motivů židovských svátků a náboženského života i nejrůznějších oblastí židovského života vůbec. Nechybějí ani různá přání a gratulace k svatbám, obřizkám či k bar micva a zastoupen je také žánr humorný. Výstava je přístupná úterý až pátek od 10 do 17 hodin, v sobotu a v neděli od 13 do 17 hodin. *jd*

ALMANACH LAUDEROVÝCH ŠKOL V PRAZE

Lauderovy školy vydaly k svému 20. výročí (jemuž se v tomto čísle věnujeme) almanach. Najdete v něm historické i současné fotografie, popisy významných událostí, práce studentů i popis současné podoby Lauderek. Almanach je k dispozici v sekretariátu školy v Belgické ulici. *rd*

OBSAH

- Novoroční dopis vrchního rabína 3, 14*
- Komentář k Tóře na tento měsíc 4–5*
- Ad mea veesrim šana*
- rozhovor s Petrem Karasem 6–7, 10*
- Nejpestřejší komunita*
- anketa k 20. výročí LŠ 8–9*
- Neumann v Dejvicích 11*
- Reimagined – židovské umění*
- Marka Podwala 12–13*
- Walter Laqueur: Dřívější světy 15–17*
- Zasedání Claims Conference v NY 18, 21*
- O knize J. Makarovové Friedl 19*
- Proti reforme 20*
- Izrael: V oceánu nálepek 21*
- Výběr z českých médií 22*
- Kalendárium 23*
- Zprávy, kultura, inzerce 24–27*
- Zprávy ze světa 28*

Milí přátelé,

v minulých letech si náš způsobilý svět začínal uvědomovat své vady, a minulý rok spíše potvrdil, že to s ním půjde z kopce, než že vady na jeho kráse budou odstraněny. Pocit, že se hroučí globální demokratické a humanistické ideály, přes které se západní člověk dost samolibě díval do zrcadla, pomalu přerostl ve fobii z globální totalitní budoucnosti. Ale k Novému roku mám pro vás i dobré zprávy. Nedávno jsem byl pozván k oslavě dvacetiletého výročí založení Muzea Dr. Šimona Adlera v Dobré Vodě na Šumavě a uvědomil si, že to nemusí být tak zlé, jak nám strach našeptává.

Sjela se sem snad celá rodina Matitjaha Adlera, jenž toto židovské muzeum vyvolal v život a ještě se dožil jeho otevření, a jeho bratra, dnes už devadesátiletého rabína Sinaje Adlera, jenž se před dvaceti lety otevření muzea zúčastnil také. Kromě dvou synů a dcery zakladatele muzea, kteří po jeho smrti věrně převzali závazky k muzeu i víru v jeho budoucnost, vedle jejich potomků a řady izraelských přátel a těch místních, kteří měli na vzniku muzea lví podíl, jako tehdejší starosta Hartmanic pan Jukl, nebo se podílejí na jeho současné činnosti, nechyběli ani příznivci zblízka a zdaleka, v popředí s mladou izraelskou ministryní a poslankyní Knesetu paní Gamlielovou. Ta zahájila řadu projevů citací Elieho Wiesela, že opakem lásky není nenávisť, nýbrž lhostejnost, a teprve s odstupem několika dní jsem si uvědomil, jak byl tento výrok v dané souvislosti namístě.

Obsahoval paradoxně i nevyčtenou víru, že láska, vyzbrojená trpělivostí, silnou vůlí a respektem k potřebám druhých, což byly pro Matitjaha Adlera charakteristické vlastnosti, dokáže prolomit krunýř otažitosti, jejímž výsledkem je, že se nic dobrého neděje. Rozhodl se postavit pomník svému otci, jenž se v Dobré Vodě narodil a zahynul s manželkou v Osvětimi, a také Židům, roztroušeným před šoa po západočeských vesnicích jako jeho prarodiče. Poněvadž předpokládal, že nikdo soudný nebude sdílet jeho pře-

svědčení, že by židovské muzeum na Šumavě mohlo mít budoucnost, vyvinul přímo nadlidské úsilí přesvědčit každého z českých partnerů, že právě takové muzeum na Šumavě bude České republice sloužit jako doklad, že na Šumavě nežili před válkou jen Němci. Obdivuhodné na tom není, že mu uvěřili, takový zázrak se nestal, ale že mu neodřekli podporu a pomoc. Nedovedu si to vysvětlit jinak, než že uvěřili něčemu skrytému ve svém vlastním srdci, co nejspíš ani nelze pojmenovat. A starost o to, aby zdejší lidé postoj nezměnili, převzaly po otcově smrti jeho děti.

DOPIS VRCHNÍHO ZEMSKÉHO RABÍNA K NOVÉMU ROKU 5778

Na tom ostatně není nic divného, jsou to Izraelci a pracují ve školství. Na závěr promluvil jako zástupce rodiny nejstarší syn Šimon, z jehož řeči na mě nejvíc zapůsobilo tvrzení, že všichni, jejichž rodiče nebo oni sami zvolili život v Izraeli, žijí šťastné životy. Nežli jsem odjel, zavedl mě jeho mladší bratr Aron ještě dovnitř, že mi nutně musí něco ukázat. Byl to rodinný strom života, vyrůstající fakticky ze dvou synů rabína Šimona Adlera a jeho ženy, kteří zahynuli v Osvětimi, protože třetí bratr Matitjaha Adlera a rabína Sinaje Adlera Chajim zemřel v mladém věku. Obě živé větve se dále větví a všechny klesají pod tíhou listů, označených jmény vnuků, vnuček, pravníků a pravnuček dětí v Osvětimi zavražděné dvojice. Jejich neuvěřitelný počet, je jich od konce války více než čtyři sta, mi připomněl projev jeho staršího bratra Šimona, když říkal, jaké štěstí je žít v Izraeli. Pak mi ale Aron položil řečnickou otázku, zda jsem kdy něco takového jako jejich strom života viděl. Přestože očekával, že na ni odpovím záporně, byl jsem se smíšenými pocity nucen odpovědět, že ano.

Někdy v šedesátých letech mi moje budapeštská tetička Mancí darovala kopii strojem psané a velmi detailně propracované genealogie našich předků, jež mi přirozeně prostorově řešený

strom Adlerovců připomněla. Jako odkaz potomkům rodiny ji roku 1935 dokončil a po sobě zanechal Josef Perec Sidon. V úvodu – s podobným nadšením jako Aron – napsal, že na tři sta duší, které pečlivě vyhledal a zaznamenal, pochází ze dvou synů Chajima Leba z Dolních Kounic na jižní Moravě, jenž se tam narodil kolem roku 1740. Protože jenom jeden ze čtyř bratrů, nejstarší, směl tehdy doma legálně založit doma, vystěhovali se počátkem 19. století tři mladší bratři na Slovensko a usadili se v okolí Trnavy. Jeden z nich, David, podobně jako Chajim na stromě izraelských

Adlerovců, nezanechal potomky, takže všech těchto tři sta duší za pouhých sto let vyšlo z Izáka Sidona a Judy Sidona jako z Matitjaha

Adlera a jeho bratra rabína Sinaje těch čtyři sta v ještě kratší době.

Kromě toho, že pro Josefa Perece Sidona bylo Slovensko zemí, kde jeho rodina také nalezla štěstí a blahobyt, je tu ještě další paralela. Jako by nic nechtěl vědět o moravské minulosti rodiny, nejenže nezmínil příjmení Cigan, které si všichni tři mladí muži změnili na Sidon, ale snad ani nevěděli, že měli na Moravě příbuzné. Ti tři mladí muži udělali za minulost čáru a s novým příjmením stvořili nový začátek. Nic z toho jsem však Aronovi nevykládal. Především jsem se snažil neprozradit mu svůj strach. Vždyť z těch tří stovek Sidonovců, kteří před válkou žili od Slovenska až po Rumunsko, přežilo šoa jenom pár desítek. Co když židovské dějiny ještě neskončily, a kde je psáno, že se naše naděje, které vkládáme do budoucnosti Izraele, nezhroutí stejně jako naděje, které můj dědeček a pradědeček vkládali do budoucnosti slovenského Židovstva? Kolik let chybělo nadšení Josefa Perece, než se celý jeho svět zhroutil až k základům?

Ale Aronova jistota byla tak neochvějná, že si strašnou podobnost obou rodinných stromů jednoduše nepřipustil. V něm strach nebudila, ale nevězí za tím podobný sebeklam, jako když starý Josef Perec zařikal budoucnost

(pokračování na str. 14)

DNES NAVĚKY (NICAVIM)

„Vy všichni dnes stojíte před tváří Hospodina, svého Boha,“ říká Moše rabenu v paršat Nicavim, „abych tě provedl smlouvou Hospodina, tvého Boha, a jeho kletbou.“

Podle řady midrašů bylo od počátku dáno, že člověk, kterého se Bůh rozhodl stvořit ke svému obrazu, andělům nevyhovuje a vyhovovat nebude. Rozum bytostně pochybuje, že by se něco vymykalo předvídatelné kauzalitě, a protože se andělé beze zbytku identifikují s vůlí a příkazy Stvořitele, stvoření smrtelného, omezeného a prolhaného chaota jim připadalo absolutně nevhodné. Nemluvě už o tom, že by mu Bůh vložil do rukou nejdrahocennější klenot, který měl, své učení. Nemusíme ale chodit tak daleko, také Albert Einstein ve své první reakci na teorii pravděpodobnosti prohlásil, že „Bůh nehraje v kostky“. To však není nutné, aby teorie pravděpodobnosti byla přijatelná pro učence Tóry. Stačí, že se Bůh rozhoduje svobodně, tj. nepředvídatelně, a proto člověka stvořil a dal Tóru Jisraeli, poněvadž je mu adresována.

Jestliže stvořil smrtelného člověka, vybaveného svobodnou vůlí, musel Bůh předpokládat, že špatná volba bude častější než ta žádoucí. Jestliže Bůh říká, „aby mezi vámi nebylo muže nebo ženy nebo rodiny či kmene, kdo by šel sloužit božstvům oněch národů, a slyše slova této kletby si nezhnal ve svém srdci říká: Půjdu-li po vůli svého srdce, abych uspokojil svou pudovou žízňivost, nic se mi nestane,“ pochopitelně ví, že takových bude většina. Kdo z nás si troufne říci, že k ní nepatří? Kletba tak není opakem smlouvy, nýbrž je její součástí.

Kniha o proroku Jónovi a jeho zdráhání volat k pokání Asyřany, kteří odvracejí jeho lid až kamsi na východ, kde se jejich stopa ztratí, jsou však dokladem toho, že princip kauzality není jediným principem bytí. Jenom prorok jako on mohl totiž očekávat, že se Ninive bude kát a Bůh mu odpustí. Proto čteme tuto knihu v Den smíření, kdy Bůh opouští trůn přísného kauzálního soudu a přisedá, obrazně řečeno, na trůn *rachamim*. Věděl to ostatně i Jisrael v poušti, když se vzepřel představě, že by jej do Zaslíbené země nevedl Bůh, ale *anděl jeho tváře*, do něhož je sice vloženo Boží Jméno, ale nezná soucitu. „Nepůjde-li před námi Tvá vlastní tvář, nevyváděj nás raději odtud!“

Za nejpodstatnější část sdělení paršat Nicavim je ovšem třeba pokládat následující slova: „Tuto smlouvu a tuto kletbu

KOMENTÁŘ K TÓRE PRO TENTO MĚSÍC

Efraim Moses Lilien: *Moše a Desky smlouvy*.

neuzavírám pouze s vámi, ale i s tím, jemuž je dnes dáno zde být, stoje s námi před tváří Hospodina, našeho Boha, a s tím, jemuž není dáno být zde dneska s námi.“ Do tohoto „my“ zahrnuje Moše všechny konkrétní lidi na konkrétním místě a v konkrétním čase, které vyjmenovává od největšího po nejmenšího včetně sebe, ale oslovuje s nimi i další dvě skupiny lidí, které na onom konkrétním místě patří nejsou, přestože jedněm „je dnes dáno s námi zde být“, a druhým to dáno není. Předkové, kteří již zemřeli, ale jsou tu přítomni ve svých potomcích a s nimi, a generace ještě nenarozených, jimž zde dneska není dáno být. Smlouva i kletba se jich přesto bytostně týkají, a proto Tóra i jinde v knize Dvarim zdůrazňuje, že Moše mluvil „k celému Jisraeli“. Mezi „námi“, kteří jsou naživu, našimi předky a našimi ještě nenarozenými potomky není v tomto směru rozdíl.

Klíčovým pojmem je tu opakovaně „dnes“, jež Moše v předchozím textu už vysvětlil. „A vy, kteří lnete k Hospodinu, jste všichni dnes živí!“ (5M 4,4) Otázkou,

zda „živí“ nejsou jenom ti, kdo k Bohu dokonale přilnuli, tím neponechávám stranou. Spíše to chápu tak, že živí k Bohu lnou, protože chtějí žít. A tato „chuť žít“ (Teilhard de Chardin) je rozhodujícím morálním imperativem života. To neplatí jen pro den, kdy k nám Moše mluvil před svou smrtí, nýbrž obecně. Nejen u lidské strany smlouvy hrají podstatnou roli mocné emoce, láska a soucit, a také hněv. Není to tedy jen kauzální vztah mezi odvozeným bytím a Bytím samotným, ale důsledek živého vztahu Já a Ty, a tím spíše si máme uvědomovat každé „dnes“ jako „živý čas“, o němž mluví Bůh k Abrahamově ženě Šáře, když jí zaslubuje narození syna, „jenž se bude smát“.

Toto „dnes“ neplatí jen pro den, kdy k nám Moše mluvil při východu z Egypta. „Pokolení přichází a odchází,“ říká Kohelet, a ono trvá navěky. Na jedné straně ti, kdo zemřeli, na druhé straně ti, kdo se teprve narodí, a uprostřed mezi nimi my, momentálně živí svou až do konce neodmyslitelnou zodpovědností vůči těm i oněm. Jsou na rozdíl od dnes živých odkázáni na to, jakou budoucnost jim připravují, a nemohou na tom nic změnit.

„Volte život!“ nabádá nás těsně před svou smrtí Moše, náš učitel a mistr. Jak ale volit život, jestliže je prakticky, stejně jako naše smrt, mimo oblast našeho rozhodování? V Pirke avot se dokonce pravi *al korchacha ata chaj*, proti své vůli jsi živ! Je-li však život identický s dobrem, jak Moše zdůrazňuje, pak rozhodováním mezi dobrem a zlem vyhledáváme cestu, jež podporuje život, který je nám dán. Že se ve třech případech ani výměnou za vlastní život nemáme dopustit modloslužby, vraždy a incestu, jenom znamená, že život jako takový je metafyzickou kategorií par excellence.

Proto Moše připomíná Jisraeli i jejich zkušenost, které nabyli, „co jsme zažili při pobytu v zemi Micrajim, i to, čím jsme prošli u těch národů, jimiž jsme prošli. Viděli jste jejich ohavnosti, jejich modly, co u sebe mají, dřevo a kámen, stříbro a zlato.“ Ohavnostmi nejsou přírodní materiály, z nichž jsou modly vyráběny, ale skutky, které umělé ideologie doporučují k „vylepšení“ života. Jazyčkem na vahách je srdce, já. Říkáme-li „já“, neukazujeme si na hlavu, nýbrž doprostřed hrudníku. Poklepáváme-li s úsměvem na čelo, má to zcela jiný význam. Ne vpravo, ne vlevo, ne nahoře, ne dole, ale uprostřed a uvnitř je ta volba.

EFRAIM K. SIDON

SEDM TÝDNŮ ÚTĚCHY

Sedm týdnů mezi Tiša be-av a Roš hašana jsou známy jako týdny útěchy. V tomto období čteme různé haftary, které by nás měly utěšit po ztrátě Chrámu. Jedním z důvodů zkázy našeho Chrámu byla nesmyslná nenávisť mezi lidmi. A to je také jedna z mnoha příčin, proč je Chrám stále v troskách. Na počátku měsíce elulu se ocitáme v čase sebezpytování, přemýšlíme o svých životech a o tom, co bychom mohli v příštím roce dělat lépe.

Jedním ze způsobů, jak číst název elul, je číst ho prostřednictvím prvních písmen, která v hebrejštině tvoří slova ve verši „Patřím svému milovanému a můj milovaný patří mně“ (*ani ledodi ve dodi li*). Mluví se v něm o Hospodínovi a jak právě v elulu můžeme zlepšit svůj vztah k němu skrze modlitbu, *tefila*. Ale židovská tradice čte název elul ještě jiným způsobem – jako „jeden druhému a dary chudým“. První výklad se soustřeďuje na vztah s Hospodínem, druhý na mezilidské vztahy, a to skrze dobročinnost, *cedaka*.

Můj syn má pěkný zvyk: tvrdí, že všechny děti jsou jeho kamarádi. I když mu provedou nějakou lotrovinu, říká – můj kamarád mě uhodil. V jeho očích je každý přítel, nevnímá, že by zlé bylo dítě, ale jen to, jak se chová.

I když si jsme s někým blízcí, neznamená to ještě, že spolu dobře vycházíme. Myšlenka z megily ukazuje, že tím, že někomu něco dáme, můžeme se k němu přiblížit. Je vlastně lépe dávat lidem, s nimiž nejsme až tak v přátelských vztazích, nebo dokonce lidem, s nimiž máme vztah problematický.

K nejsvatějším okamžikům během novoročních modliteb patří musaf, kdy čteme modlitbu *Unetane tokef* a pronášíme slova *tešuva*, *tefila*, *cedaka*, přesně v tomto pořadí. Značí to, že než sebereme odvahu a pokusíme se k ostatním přiblížit, měli bychom se zamyslet, zda jsme někoho v uplynulém roce neurazili. Na prvním místě je *tešuva*, tento výraz lze přeložit jako rozjímání. Nejprve se tedy musíme zamyslet nad svým chováním a na základě toho jednat. I když učiníme první krok, někomu něco dáme, abychom s ním zlepšili vztah, nemusí to fungovat, ale nic lepšího učinit nemůžeme.

Boží přítomnost, Šechina, mezi námi na zemi pobývala v Chrámu. Zmizela kvůli nenávisti mezi lidmi. Až zlepšíme vzájemné vztahy, Šechina se mezi nás opět navrátí.

BRYAN WOOD, kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – září 2017 – elul 5777/tišri 5778

Staronová synagoga

1. 9.	pátek	večerní bohoslužba	9.28 hodin
2. 9.	sobota	KI TECE 5M 21,10–25,19 hf: Iz 54,1–10 mincha perek 2	19.10 hodin
		konec šabatu	20.35 hodin
8. 9.	pátek	večerní bohoslužba	19.13 hodin
9. 9.	sobota	KI TAVO 5M 26,1–29,8 hf: Iz 60,1–22 mincha perek 3–4	19.00 hodin
		konec šabatu	20.19 hodin
15. 9.	pátek	večerní bohoslužba	18.58 hodin
16. 9.	sobota	ŠABAT SLICHOT NICAVIM-VAJELECH 5M 29,9–31,30 hf: Iz 61,10–63,9 mincha perek 5–6	18.30 hodin
		konec šabatu	20.03 hodin
		SLICHOT ve Vysoké synagoze	22.00 hodin
20. 9.	středa	ZECHOR BRIT PŘEDVEČER ROŠ HAŠANA 5778	18.47 hodin
21. 9.	čtvrtek	1. den ROŠ HAŠANA 5778 troubení na šofar mincha a tašlich	9.00 hodin 11.00 hodin 18.20 hodin
		večerní bohoslužba	19.05 hodin
22. 9.	pátek	2. den ROŠ HAŠANA 5777 troubení na šofar	9.00 hodin 11.00 hodin
		večerní bohoslužba	18.42 hodin
23. 9.	sobota	ŠABAT ŠUVA HAAZINU 5M 32,1–52 hf: Oz 14,2–10; Jl 2,15–27 mincha	18.20 hodin
		konec šabatu	19.47 hodin
24. 9.	neděle	posunutý půst Gedalja	5.15–19.35 hodin
29. 9.	pátek	PŘEDVEČER JOM KIPUR večerní bohoslužba	18.25 hodin
30. 9.	sobota	JOM KIPUR MAZKIR mincha, neila, maariv konec půstu a svátku	8.00 hodin 11.00 hodin 15.45 hodin 19.31 hodin

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den a pátek maariv (večerní modlitba) podle Luachu.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,

mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.

Sváteční bohoslužby

20. 9. středa	– předvečer ROŠ HAŠANA	mincha a maariv	18.30 hodin
21. 9. čtvrtek	– 1. den ROŠ HAŠANA	šachrit 8.50, tekiat šofar	11.00 hodin
		mincha, tašlich, maariv	od 18.15 hodin
22. 9. pátek	– 2. den ROŠ HAŠANA	šachrit 8.50 hodin, tekiat šofar	11.00 hodin
29. 9. pátek	– předvečer JOM KIPUR		18.10 hodin
30. 9. sobota	– JOM KIPUR	šachrit 8.00, MAZKIR	11.00 hodin
		mincha, neila, maariv	od 16.15, konec půstu a svátku
			19.31 hodin

Výjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.

AD MEA VEESRIM ŠANA

rozhovor s ředitelem LŠ Petrem Karasem k dvacátému výročí školy

Mgr. PETR KARAS (nar. 1973 v Praze) absolvoval Přírodovědeckou a Filozofickou fakultu UK. Po studiích působil na New York University v Praze, poté na osmiletém gymnáziu Mezinárodních vztahů v Praze; pracoval pro nakladatelství Kartografie, Terra, Fragment. Od roku 1999 vyučuje dějepis a geografii na gymnáziu LŠ; v letech 2000–2002 a 2009–2012 působil i ve funkci zástupce ředitelky. Je autorem několika odborných publikací a zakladatelem nakladatelství P3K, jež se soustřeďuje na knihy s židovskou tematikou. Od roku 2014 je ředitelem Lauderových škol v Praze (viz též rozhovor v Rch 9/2014).

Pane řediteli, do první třídy Lauderovy školy se před dvaceti lety přihlásilo sedm dětí. Na pražské židovské obci tehdy panovaly obavy, zda se židovské škola „ujme“ a bude mít o ni zájem dostatek žáků. Škola poté prošla řadou peripetií, dnes musíte zájemce o studium jak základní školy, tak osmiletého gymnázia odmítat. Kdy podle vás nastal zlom a z „Lauderek“ se stala známá a žádaná škola?

Došlo k tomu souběhem několika faktorů najednou. V prvé řadě se alespoň ve škole do značné míry ujasnilo směřování, cíle a smysl celé instituce (základy nebyly, ač to může překvapit, definovány hned při vzniku školy). Utichly boje na obci a ta dala škole značnou autonomii, odmítla řešit drobné provozní starosti školy, dala důvěru Radě školy a především ředitelce školy paní Dejmalové, která nastartovala novou fázi rozvoje školy. Navíc jsme se hodně zaměřili na PR školy – získali jsme prostor v *Obecních novinách*, začali jsme vytvářet Nástěnky školy, prezentovat školu na veletrhu Schola pragensis, pořádáme dílny pro rodiče a dny otevřeného vyučování atd. Růst kvality školy a šířící se povědomí o ní pak přilákaly další zájemce.

Do jaké míry vzrůstající popularitu LŠ ovlivnilo založení osmiletého gymnázia?

Mělo značný vliv, ale nepřeceňoval bych ho. Osmileté gymnázium, vybojované „dítě“ Kateřiny Dejmalové, především obci a nám všem zachránilo gymnázium jako takové a částečně vyplnilo vakuum po zániku 2. stupně, který zlikvidovala konkurence pražských víceletých gymnázií a menší zájem o tehdejší Lauderky.

Pokud by nevzniklo, asi bychom neudrželi většinu učitelů 2. stupně a čtyřletého gymnázia, a kdo ví, zda by se nám vůbec podařilo je někdy obnovit. Na druhé straně ve stejném roce (2009) jako osmileté gymnázium jsme otevřeli v Belgické také mateřskou školu, čímž jsme nejen navýšili počet dětí, které do Lauderek chodily, ale především se nám tímto krokem (kvalitním předškolním vzděláváním) podařilo získat důvěru rodičů, kteří pak v naprosté většině hlásili děti i do naší základní školy.

Foto Ondřej Polák.

A silné ročníky 1. stupně mi pak umožnily o řadu let později (2016) znovu otevřít 2. stupeň. Vznikl tak silný synergický efekt, který byl ještě zesílen populačním boomem.

V souvislosti s gymnáziem – jak se řešil (a snad vyřešil?) rozpor mezi snahou vyjít vstříc dětem z židovských rodin a současně udržet úroveň osmiletého gymnázia na určité výši? Osvědčuje se model 2. stupně?

V prvé řadě je nutné si vyjasnit rozdíly mezi školkou, základní školou a gymnáziem v rámci Lauderových škol. Mateřskou školu a základní školu budujeme (a myslím, že úspěšně) jako skutečně komunitní, inkluzivní školu, kde je pojetím židovský charakter školy i kvalita, ale chápán ve smyslu podpory od nadaných žáků po žáky, kteří potřebují zvýšenou pomoc při studiu. Jsou zkrátka pro všechny zájemce z rodin s židovským zázemím a ochotou se podílet na životě komunity. Dnes přes devadesát procent našich dětí a žáků pochází z těchto rodin.

Postavení gymnázia je z principu jiné – jeho klíčovým principem je jistá míra exkluzivity (dle studijních předpokladů). Proto se musí odlišovat od MŠ a ZŠ a dá nám daleko větší práci uchovávat jeho komunitní charakter. Vždy půjde o určitý kompromis. Na druhé straně zde byla a je velká poptávka po gymnaziálním vzdělávání ze strany členů ŽOP, gymnázium zvyšuje prestiž celé školy a pomáhá udržovat kvalitní pedagogický tým pro 2. stupeň ZŠ.

Pochopitelně podmínky přijetí na gymnázium (a samotný fakt, že není pro všechny děti 1. stupně) vyvolávaly napětí. Vždy jsme měli velkou snahu vyhovět maximu našich pátáků, aniž by byl porušen zákon. A děláme to dosud. Ale legislativní podmínky se mění – od 2015 se církevní školy musí řídit správním řádem, od letošního roku jsou povinné státní přijímací zkoušky. A jejich váha (60 procent) je zásadní. Navíc s rostoucím renomé gymnázia roste i zájem – zatímco loni se hlásilo 49 zájemců, letos 68. To pochopitelně zvyšuje konkurenci. Republikově se na osmiletá gymnázia dostává 11 procent žáků pátých tříd. V Praze je číslo vyšší (22–23 procent), z našich pátáků se však dostává na gymnázium kolem 25–40 procent. A od školního roku 2016 mohou všichni ostatní pokračovat na 2. stupni. Ten jsme doslova vydupali ze země. Ukazuje se, že jde o mimořádně důležitý počín pro komunitní školu. Žáky učí stejní učitelé jako na gymnáziu, řada předmětů je dělena s gymnáziem – nejen ve školních projektech 2. stupeň a gymnázium propojujeme. A zkušenosti posledních dvou let ukazují, že obnovení 2. stupně opravdu většinu problémů odstranilo (kromě nedostatku místa v budově).

V LŠ působíte téměř od jejího založení. Na koho z jejich pedagogů, spolupracovníků či studentů rád vzpomínáte? A na co/koho byste raději zapomněl?

Nově budovaná instituce vždy zažívá velkou fluktuaci, navíc zde mluvíme o celém komplexu škol, k tomu postiženém konfliktem na ŽOP. Lauderkami prošla kromě desítky ředitelů také více než stovka pedagogů a přes sedm set dětí a studentů. Rozhodně vzpomínám v dobrém na naprostou většinu z nich. S mnohými z bývalých kolegů, studentů i rodičů jsem stále v kontaktu, s řadou z nich jsme se stali přáteli. Zcela jednoznačně bych rád zapomněl na rozkol ve škole (a na obci), který škole nic dobrého

ho nepřinesl. Pravda, tristní zkušenost přiměla vedení obce ke změně ve spravování školy, ale domnívám se, že toho mohlo být dosaženo i za podstatně nižší cenu. Když pomínu dopady na jednotlivce, na lidské osudy, na pověst školy, stačí se podívat na počty žáků – ze sedmi v září 1997 se škola dostala na 184 ve školním roce 2002/2003, a pak přišel pád až na 112 v roce 2008/2009.

Když mluvíte o rozkolu v obci a jeho negativním dopadu na školu, šlo z vašeho pohledu o dvě podobné frakce, které se střetly ve snaze získat v obci „moc“, nebo šlo v tom konfliktu přece jen o víc?

Je to relativně dávno, a proto jsem nechtěl otevřít staré rány. Ale když se ptáte přímo – rozhodně to takto nevnímám. Ani bych neřekl, že šlo o frakce. Spíše o snahu jednoho člověka získat téměř absolutní moc a zlomit veškerý odpor a nesouhlas. Za použití jakýchkoliv praktik. Ale proto-

kým způsobem a za jakou cenu toho chce dosáhnout.

Od roku 2014 působíte jako ředitel. Překvapilo vás něco v této funkci? A nechybí vám výuka, které se asi kvůli povinnostem s řízením školy nemůžete tolik věnovat?

Ředitelem Lauderek jsem byl, byť krátce, už dříve (2002–2003), tedy zase tak neznámá situace to pro mě nebyla. Navíc před třemi roky jsem přebíral školu v období „prosperity a rozmachu“, dá se říct, že šlo vlastně o první zcela klidné, dopředu naplánované předání ředitelského postu v historii LŠ. Výuka mi zase tolik neschází – vždy učím alespoň tři třídy, navíc jsem vlastně skoro nikdy neměl plný pedagogický úvazek – buď jsem byl pracovně vázán i jinde (různá nakladatelství), nebo jsem byl zástupcem ředitele pro gymnázium. Spíše mě mrzí, že nemohu mít všechny studenty, protože každá třída je specifická. Snažím se ale, abych

P3K navenek a jako prémii si nechávám pro sebe řízení či redaktorování jednoho titulu ročně.

Daří se i při stále rostoucím počtu žáků a studentů zachovávat ona příjemná, rodinná atmosféra školy, kvůli které ji řada rodičů pro své děti vybírá?

Otázka by asi měla mířit spíše za našimi rodiči a žáky, ale za sebe si myslím, že stále jde o rodinnou školu – jen je ta rodina holt trochu větší. Určitě škola nemůže fungovat zcela stejně, jak když zde bylo pár desítek žáků. Ale ve třídách je pořád jen kolem dvaceti žáků, nemáme paralelky a navíc je zde nadprůměrné množství sourozenců, sestřenic či bratřanců. Škola nekončí se závěrem vyučování, ale pořádáme celou řadu odpoledních akcí – dílny pro rodiče, šabatony na obci, společné oslavy svátků. K tomu se v rámci projektového vyučování propojuje celý 2. stupeň a gymnázium, někdy žáci 1. stupně čtou dětem ze školky, studenti gymnázia uspořádali „bojovku“ nejmenším dětem školy atd. A především máme v naprosté většině pedagogy, kteří tuto atmosféru vytvářejí, podporují, dokážou být partnery studentům. Naopak bych řekl, že v mnohém se nárůst počtu žáků projevil pozitivně i v atmosféře – na rozdíl od doby před patnácti lety rodiče chápou, že už nelze v takovém množství individuálně řešit sebemenší detail a soužití ve velké rodině vyžaduje jistou míru kompromisu, tolerance a pochopení pro potřeby druhých.

Lze srovnávat děti, které přišly do LŠ před dvaceti lety, s těmi, které do ní nastupují teď? Pokud jsou jiné, tak v čem se liší?

Osobně nejsem zastáncem paušalizace a nemyslím si, že vždy následující generace je horší než ta předchozí. Jistě lze nějaké obecnější rozdíly vyzorovat – dnešní studenti většinou berou diskusi jako samozřejmost, dokážou se lépe ozvat a bojovat za svá práva. Ale hlavní rozdíl vidím v jiné oblasti – vztah k židovství. Nechci srovnávat zcela první ročníky – ty byly ojedinělé a specifické, ale jinak platí, že v počátcích zde byl daleko nižší podíl židovských dětí, ty přicházely z rodin, kde rodiče byli v naprosté většině zcela asimilováni a chtěli, aby jejich děti se trochu k tradici vrátily, zatímco prarodiče byli ostře proti a báli se stigmatizace vnoučat, pokud začnou chodit do židovské školy.

(pokračování na str. 10)

Dnešní studenti většinou berou diskusi jako samozřejmost... Foto O. Polák.

že obec řešila a stále řeší mnoho legitimních otázek, nejasností – pravidla členství, otevřenost obce, role rabinátu, priority obce, ekonomické záležitosti i osobní vztahy a staré křivdy, zahalil se konflikt do hávu „boje“ o tyto otázky a na obou stranách se začaly šikovat zástupy. Teprve v průběhu sporu a ještě více po něm nám všem docházelo, o co hlavně šlo, a jsem rád, že to tak nakonec vzala naprostá většina aktérů. Možná jsme proto nyní konzervativnější, možná to brání větším změnám, ale bohužel zkušenost z toho vyšla jasná – není důležité, co nám kdo slibuje, ale jaký je, zda to myslí vážně a hlavně ja-

prostředím tříd nakonec každého žáka či studenta 2. stupně a gymnázia alespoň nějaký čas učil a poznal.

Zbývají vám ještě čas a síla na nakladatelskou činnost?

Práci pro jiná nakladatelství jsem již vzdal zcela, co se týká Nakladatelství P3K, tam si ponechávám poloviční vlastnictví, ale skoro všechna práce s vedením je na mém společníkovi. Naštěstí se na sebe jako kamarádi můžeme stoprocentně spolehnout, a tak zatím tento model funguje. Zapojuji se jen do některých rozhodovacích procesů, občas reprezentuji

NEJPESTŘEJŠÍ KOMUNITA

anketa k 20. výročí založení Lauderových škol

K dvacátým narozeninám Lauderových škol jsme několika rodičům, absolventům školy a zástupcům pražské židovské obce položili anketní otázky. Ač jsme anketu takto nemínili, odpovědi by se daly shrnout do názvu, jež pro svůj text zvolil jeden z respondentů – „Laudatio Lauderky!“. Redakce se tímto připojuje ke gratulantům a přeje Lauderovým školám – z nejruznějších důvodů, které jsou opakovaně zmíněny níže – jen to nejlepší.

1) Co pro vás znamená, že se vaše dítě učí/studuje na Lauderových školách?

Velmi soukromě to pro naši rodinu znamená navázání na zprerhané rodinné kořeny. A vedle jistoty, že výuka ve škole je kvalitní a na dobré úrovni, srovnatelná s jinými pražskými prestižními gymnázii, se pro děti stává přirozenou znalost Starého zákona, základu vzdělanosti. To je hodnota, ze které budou čerpat po celý svůj život a které by se na jiné škole nenaučily. Stejně jako výjimečný jazyk, jakým je hebrejštiny. Děti se na LŠ pohybují v multikulturním prostředí, mají spolužáky, kamarády, kteří žili nejen v Česku. I díky tomu aktivně vnímají politické dění na celém světě a jsou empatičtí k druhým. LŠ vychovává ze svých studentů laskavé lidi s kritickým myšlením, kteří umějí spolupracovat, komunikovat, jsou zvědaví, adaptabilní a mají široké sociální a kulturní povědomí. A nakonec si cením na LŠ otevřené, tolerantní atmosféry a laskavého přístupu ke studentům.

Anna Novotná,
matka studenta nižšího gymnázia

Pro mě osobně je velkou radostí, že v Praze je taková škola. Nejen, že je v Praze židovská škola, ale taková židovská škola. „Lauderky“ jsou dnes tou nejpestřejší židovskou komunitou v tom nejlepším slova smyslu. Potkávají se zde studenti/tky i jejich (pra)rodiče reprezentující nejširší spektrum pražského židovského světa.

Proto mám radost, že do takové školy (a školky) mohou chodit naše děti. Že vyrůstají v inspirativním prostředí, kvalitní a zároveň komunitní škole. Myslím si, že Lauderky vytvářejí dobré podmínky pro naše děti, aby se všestranně rozvíjely ve školních předmětech a znalostech, a také je dobře formuje v mnohem obecnějších tématech. V současném světě, kde se

téma vzdělávání, a tedy i škola, její role i konkrétní metody, tak výrazně proměňuje, je to velká výzva a jsem přesvědčen, že se to Lauderkám daří, a pevně věřím, že se to bude dařit i nadále.

Daniel Kolský,
otec dětí v základní a mateřské škole

Dcera chodí do Lauderovy školy jen měsíc v roce (zbylé měsíce dochází do

Oslava Svátku světel. Fotografie na této dvoustraně pocházejí z archivu LŠ.

školy v novoanglickém městě Melrose), ale vždy nás nadchne vstřícnost, přátelství a osobitá atmosféra v Belgické 25. Díky nim se v Lauderově škole cítíme doma. Navíc: výzdobou školy by se mohla inspirovat leckjaká moderní galerie! A která jiná škola vítá příchozí bustou Franze Kafky?

Veronika Tuckerová,
matka dcerky na ZŠ

Jsem za to vděčná. Syna učí chytří a laskaví učitelé, kteří mají vstřícný přístup nejen k dětem, ale i k rodičům, a má svobodné mládí. S gymnáziem, které jsem zažila já, se to nedá srovnat.

Kateřina Kačirková,
matka syna na vyšším gymnázium

V první řadě považuji Lauderovu školu za školu dobrou, příjemnou, tak akorát velikou, kam navíc chodí spousta dětí kamarádů a známých, a někteří kamarádi a známí tam dokonce i učí. A také je to škola, která udržuje při životě náš rodinný vztah k Izraeli, který je mým druhým domovem, kde žily koneckonců pár let i děti a kam se, doufám, budou v dobrém a často vracet. Můj táta i jeho židovský

táta by také měli určitě radost, že jejich vnoučata a pravnoučata chodí v Praze do židovské školy – nikoli z náboženských důvodů, ale z důvodů udržení povědomí o původu vlastních předků.

Tomáš Pojar,
otec syna na nižším gymnázium

Odpověď do 900 znaků je úkol nadlidský. Takže telegraficky: naše Albertina (nyní tercie) nastoupila až do 3. třídy. Měli jsme obavy z hebrejštiny. Ta se učí už od první třídy. A stal se zázrak. Paní učitelka Divec-ká si všechny tři nové žáky vzala do péče, zařídila jim doučování a naši dceru nadchla pro judaismus a otevřela jí nový svět. Spojení židovské výchovy a hebrejštiny do jednoho předmětu je skvělý pedagogický nápad. Děti totiž hned na začátku poznají, že cizí jazyk není šprtání slovíček, ale okno do další kultury. Albertina během jednoho školního roku všechno dohnala a paní učitelka si zaslouží mimořádnou pochvalu.

Komorní, neváhám říct trochu rodinné prostředí a mezinárodní rozměr úžasně podporují formování osobnosti a zachovávání společné paměti na základě ži-

Z oslavy Dne nezávislosti Izraele.

dovské kultury, jež patří mezi hlavní pilíře naší civilizace. V české kotlině je to unikum. Zkrátka: Zapsat Albertinu na

LŠ bylo to nejlepší, co jsme pro ni mohli udělat.

Vítězslav Čížek,
otec studentky nižšího gymnázia

2) Jak vzpomínáte na studium na LŠ a ovlivnilo to nějak váš život?

O první přestávce, kterou jsem na LŠ strávila, za mnou přišli spolužáci ze všech ostatních tříd vyššího gymnázia, aby se seznámili s novou (dvacátou třetí?) Sárou. Když jsem později na univerzitě velmi tvrdě narazila, vzpomínala jsem na tento zážitek s jistým smutkem. Po čase stráveném ve vzájemném respektu mezi učiteli a žáky,

Je normální a správné se ptát...

v prostředí, kde je normální a správné se ptát a kde lidé ostatním přejí, jsem si jinde připadala úplně ztracená a trochu jsem si přála do nového prostředí zapadat lépe. Dnes už jsem ale za to, co jsem se na „židárně“ naučila, a za to, že nezapadám, pouze vděčná. Svůj příchod na LŠ stále chovám ve vzpomínkách jako explozi nových barev a zvuků, a kdybych měla ještě jednu možnost vrátit se do Belgie, nechodila bych za školu (ani ve čtvrtáku).

Sára Mahlerová,
absolventka vyššího gymnázia

Přestože řadu vzpomínek na má žákovská a studentská léta již odvál čas, vzpomínám na studium na LŠ velmi ráda. Vybavuji si první školní dny v úzkém kolektivu a radost z učení se nových věcí, zejména hebrejštiny a židovské výchovy. Právě tyto hodiny (pod vedením H. Divecké) mě přivedly k židovství a mým židovským kořenům. Později mi LŠ poskytly zázemí, jistotu a možnost se dál rozvíjet. Díky Lauderovým školám a povinným seminárním pracím jsem se začala zabývat historií budovy LŠ. Poznala jsem tak řadu pamětníků a objevila mnoho vzpomínek na časy dřívější. A zároveň si vyzkoušela, jak náročné je připravit výstavu nebo vy-

dat knihu. Za to vše (a mnoho dalšího) vděčím Lauderovým školám a doufám, že i můj syn tam bude chodit rád.

Kateřina Šichmanová (roz. Steinová),
absolventka vyššího gymnázia

Na studium vzpomínám jen v dobrém. Díky tomu, že mi rodiče nabídli možnost studovat na „židovské“ škole, jsem teprve zjistil, že máme židovské předky. Tím, že jsem na Lauderkách začal studovat, se u nás doma pozvolna začalo uvolňovat rodinné postholokaustové tabu, které v tátovi díky dědečkovu mlčení setrvalo.

Přes školu jsem si našel cestu k pražské obci a židovství. Tím jsem se dostal i k práci s dětmi a mládeží, pořádání táborů a dobrovolnému hlídání. Devět let jsem pracoval jako dobrovolník v ostraze a nakonec jsem pár let na obci pracoval. Moje manželka studovala na Lauderkách taktéž, máme spolu dvě děti, starší v září nastupuje do Lauderovy MŠ... To myslím hovoří za vše. Přejí škole mnoho dalších úspěšných let a co nejméně politikaření.

Vrátá Freund,
absolvent vyššího gymnázia LŠ

3) Naplňují dle vás LŠ své poslání – být dobrá a židovská škola?

Vzpomínám si na okamžik, kdy to pan rabín Sidon navrhl, že by ŽOP měla založit

Prezentace půlročního projektu.

svou školu. Zdála se to být čirá utopie. S vědomím, že realizace tohoto nápadu může rychle skončit, jsem tehdy hlasoval pro. Uvědomoval jsem si, že to může být

také šance pro nový začátek obce. Po těžkých začátcích a zneužití školy pro vnitřní politický boj o vládu v židovské obci se postupně začalo dařit a dnes je jasné, že to byl skvělý a velmi úspěšný proces. Dnes je škola skutečným zdrojem budoucnosti

obce, je velmi kvalitní a velmi úspěšná. Doufejme, že poslední, třetí rozšíření a zvýšení kapacity bude dostatečné na nějakou delší dobu. Doufám také, že se celospolečenské podmínky nezmění tak, aby byl ohrožen další rozvoj naší školy.

Jan Munk, předseda ŽOP

Ze školní družiny.

Na toto téma se od založení školy opakovaně diskutovalo: mají být Lauderovy školy především excelentní co do kvality poskytovaného vzdělání, anebo především židovské ve smyslu jejich maximálního začlenění do života českého židovského společenství?

Nyní, po dvaceti letech, je zřejmé, že pražská židovská škola je kvalitní a současně skýtá dobrou zárukou pro budoucí židovský život u nás. Jejimi žáky jsou již děti některých prvních absolventů. Se svou přátelskou, domácí atmosférou vytváří přirozený prostor i pro neformální vztahy mezi rodinami žáků a studentů, a to nejen v Praze, jak o tom svědčí výuka prostřednictvím e-learningu. Zájem o školu v okruhu židovské komunity neustále roste, takže po dvojím rozšíření čeká školní budovu snad již příští rok přístavba dalšího patra. Věřím, že do budoucna dojde k ještě většímu sblížení a propojení aktivit školy s činností Židovské obce v Praze, která je spolu s Lauderovou nadací spolehlivým garantem jejího rozvoje.

Leo Pavlát, ředitel ŽMP

Otázka, tolikrát probíraná při reprezentacích a jiných příležitostech, má-li být naše škola výběrová, nebo židovská, byla už vlastně zodpovězena praxí. Když ředitel školy, kéž jím zůstane až do důchodu, poskytl momentálně slabším žákům, kteří by za přísnějších pravidel nemohli být přijati na osmileté gymnázium, příležitost pokračovat ve studiu na téže škole ještě alespoň rok paralelně, naznačil tím cestu, již by se měla škola ubírat i v budoucnosti. Být v pubertě není žádná legrace, jak musí uznat každý, kdo si ji prošel, a je proto zcela namístě brát na to zřetel. A čím déle, tím lépe.

Efraim K. Sidon, zemský rabín

AD MEA VEESRIM ŠANA

(dokončení rozhovoru ze str. 7)

To se opravdu změnilo – jak jsem už říkal, ve školce i na základce je 90–95 procent dětí z židovských rodin (v pojetí práva návratu), na gymnáziu v průměru 60 procent. Navíc velká část už je z rodin, kde se o židovství běžně mluví, kde jistá forma tradice stále existuje nebo už byla obnovena a rodiče se nebojí zapojovat do společných aktivit a sami spoluorganizují některé školní akce. Vždyť letos v září bude Lauderky navštěvovat už mj. osm potomků našich absolventů (a další brzy nastoupí). A prarodiče? Ti se často dmou pýchou, kam jejich vnoučata chodí.

Jaký vztah mají LŠ se svým zřizovatelem, pražskou židovskou obcí?

Před lety by se této otázky bál každý ředitel Lauderek. Ale já si nemohu ani trochu stěžovat. Obec nás plně podporuje, uvědomuje si důležitost školy pro budoucnost komunity, letos odsouhlasila další navýšení rozpočtu pro Lauderky, vzájemná debata je věčná, argumenty podložená. Myslím si, že škola po letech pochyb už je nedílnou (a zásadní) součástí obce, úspěchy přesvědčila většinu členů a pochopitelně nám pomáhá, že už téměř polovina členů vedení a reprezentace ŽOP jsou rodiči či prarodiči našich žáků. K tomu velkou část rozhodnutí (kromě opravdu strategických) přenechala Radě školy. A opačně se škola snaží důvěru a podporu vracet a naplňovat tak vlastní smysl Lauderek – podporovat komunitu, včleňovat rodiče do aktivit obce a budovat komunitě novou generaci.

Jedním z hlavních cílů LŠ je rozvíjet v dětech vědomí, že jsou Židé nebo že jejich rodiny mají k židovství nějaký vztah. Daří se to?

Podle mého názoru zcela jednoznačně ano. Už jsem se o tom zmínil – velká část dětí začne na Lauderkách brát židovství jako samozřejmou součást svého života. Jistě, jde o velmi rozmanitou škálu forem přijetí a sebeidentifikace, ale důležitý je už samotný proces a posun. Naši studenti nemají problém hovořit o tom, jakou školu navštěvují, většinou už ani jejich rodiče, po absolvování zůstávají součástí židovské pospolitosti nebo se o to alespoň snaží. Pochopitelně přesvědčivější výsledky uvidíme až za řadu let, naši absolventi jsou většinou mladí, navíc nejstarší

ročníky mnohdy „semlel“ a znechtivil konflikt na obci.

Ale rád bych zopakoval, že mnozí (třetina až polovina) nových členů ŽOP jsou lidé, které přesvědčila právě škola (rodiče našich dětí), řada členů reprezentace by ještě před lety neměla o aktivnější účast na životě obce zájem (nebo ani nebyli členy obce) – zlákala je až škola. Naše děti pravidelně navštěvují seniory na Hagiboru, letos EZRA rozjela projekt čtení starším členům obce – za nimi docházejí právě studenti našeho gymnázia, snažíme se, aby se ČUŽM stala přirozeným pokračováním školy pro naše absolventy. Rodiče školy iniciovali vznik židovského skautu a dřívá většina členů jsou naši žáci. Školní šabatony na obci, dříve velmi skromné akce, dnes pravidelně přilákají na obec desítky až stovku rodičů s dětmi. Od letošního září rozjíždíme večerní e-školu pro dospělé (primárně naše rodiče a členy ŽOP), e-škola pro žáky mimo-pražské už běží několik let. Rodiče dětí Lauderek už sami nyní domlouvají, že by se alespoň jednou týdně v modlitebně LŠ scházel ráno minjan na šachrit.

Otazníkem, který řešíme a již jsme ho přednesli na reprezentaci, je skutečnost, že škola buduje relativně otevřenou, přátelskou komunitu na principu široké definice židovství (zhruba v mantinelech práva návratu). Studenti a absolventi nehalachického původu jsou si samozřejmě vědomi limitů z hlediska náboženského, ale nemožnost plného členství v ŽOP je pochopitelně trápí a vytváří jisté napětí. Ale to je záležitost, kde škola jen může vysvětlovat, případně směrem k obci vysílat signály a dávat podněty, ale jde o vnitřní záležitost ŽOP.

Zdá se, že pomalu přestává dostatečovat kapacita budovy v Belgické ulici. Existují plány na další rozšíření školy? Pokud ano, kdy by mělo nastat a jakým způsobem?

Kapacita už nestačí ani letos. Doufáme, že v létě 2018 se dostaví 4. patro budovy v Belgické – plány jsou, souhlas památek také. Půjde o časově a finančně náročnou rekonstrukci, bez ní ale nejsme schopni pokračovat. Nabízí se, a byla projednána, také odvážná varianta přesunu celé školy do větší budovy (staré či nově postavené). Osobně jsem byl pro, Rada školy stanovisko podpořila, ale re-

prezentace projednala variantu konzervativnější. Rozumím tomu, predikce dalšího vývoje není snadná a neznámých existuje mnoho. Součástí schváleného návrhu je možnost přesunu mateřské školy do jiného objektu v blízkosti školy. Jde o zálohu pro případ, že by si rostoucí počet dětí vyžádal paralelní třídy na 1. stupni.

Není škoda, že se zatím nepovedlo navázat spolupráci s nějakou školou v Izraeli, s níž by se pořádaly výměnné pobyty dětí? Je v silách LŠ něco takového zorganizovat, nebo tomu něco brání?

Je to škoda. Překážek je mnoho, ale nejsou nepřekonatelné: finance, bezpečnost (rodiče mladších žáků jsou velmi opatrní), kompatibilita (hledáme školu široce rozkročenou – od velmi sekulární po moderně ortodoxní). Nicméně neméně lákavé jsou výměny s evropskými židovskými školami, resp. diasporními komunitami. Několik let probíhala výměna s istanbulskou židovskou školou, vývoj v Turecku to ale ukončil, nyní jednáme s aténskou školou, doufáme v zapojení madridské školy. Se studenty vyššího gymnázia vyrážíme pravidelně na zájezd do Izraele, každé prázdniny jeden až dva naši studenti mají stáže placené ORT na letních programech izraelských univerzit. Ale uznávám, že studentská výměna to není.

Co byste kolegům, spolupracovníkům školy, žákům a studentům i sobě k 20. narozeninám LŠ popřál?

Aby se všem v Lauderkách líbilo, aniž bychom polevili z kvality (naopak), aby se zde žáci cítili volně a naučili se tuto přirozenou svobodu hájit. Aby všichni respektovali, že jsme komunitní škola, kam chodí děti z rodin chudých i bohatých, českých i zahraničních, sekulárních, tradičních i ortodoxních, s důrazem na frontální i alternativní výuku, modelem rodinné výchovy liberální, demokratické i autokratické – a škola si nevezme od každého trochu, neupeče dort jako kočička s pejskem, má svůj směr a styl. Ale současně si je vědoma tradic rodin svých dětí a zvýšenou míru tolerance zde musíme projevit všichni. Aby škola pokračovala nejméně dalších sto let a aby už po dalších dvaceti letech se mohli všichni otočit a říci si, že pro obec a celou zdejší komunitu vykonala hodně. Díky všem rodičům, dětem, absolventům, kolegům a členům obce, že si můžeme i po dvaceti letech stále žít svůj sen.

ALICE MARXOVÁ

NEUMANN V DEJVICÍCH

Pozoruhodná výstava v pražské Národní technické knihovně

ALFRED NEUMANN (1900–1968) je jméno, které mimo specialistů na moderní architekturu zná u nás jen málokdo. A přitom prožil řadu let v Brně, kam se s rodinou ve svých deseti letech přestěhoval z rodinné Vídně, navštěvoval tam průmyslovku a studoval na Německé vysoké škole technické. Studia dokončil na vídeňské Akademii. Před druhou světovou válkou projektoval stavby i navrhoval jejich vybavení v Paříži, Alžírsku a také v Jihoafrické republice. Do Brna se ale často vracel a tam ho také zastihla okupace. Během druhé světové války se ukrýval a počátkem roku 1945 byl deportován do koncentračního tábora Terezín. Na rozdíl od většiny spoluvězňů přežil a do Brna se vrátil.

V roce 1947 ještě reprezentoval Československo na zasedání Congrès International d'Architecture Moderne, po převratu v únoru 1948 už ale chybu z roku 1939 neopakoval a včas emigroval do Izraele.

LÉTA V IZRAELI

Tam pak v následujících dvou desetiletích navrhl a realizoval svá hlavní díla: Začal jako územní plánovač (vytvořil mimo jiné územní plán města Bejt Šemeš), od roku 1952 učil na haifském Technionu (později se stal děkanem Fakulty architektury) a v roce 1954 založil se svými žáky Cvim Heckerem a Eldarem Šaronem vlastní ar-

Modulární buňka stavby radnice v Bat Jam, 1 : 1. Foto jd.

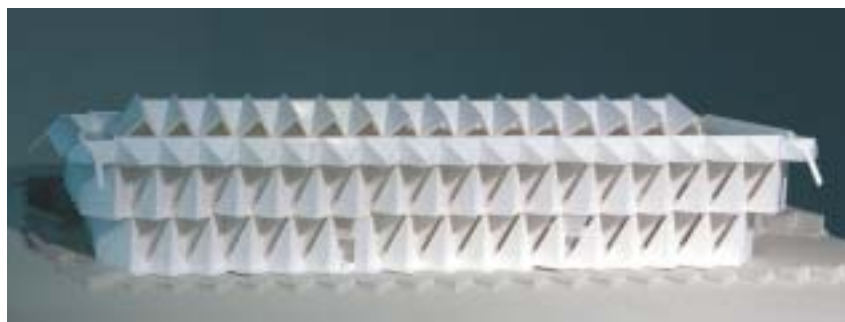
chitektonický ateliér. Ateliér vyhrál soutěž na budovu radnice ve městě Bat Jam, která je výraznou ukázkou Neumannova stylu a prostorového myšlení. V letech

1961–1963 byla podle návrhu jeho ateliéru v Ramat Ganu postavena další zásadní stavba – nájemní dům Dubiner.

K vůbec nejznámějším Neumannovým pracím patří další realizace, budova dílen Strojní fakulty Technionu, známá jako Danzigerův dům. Stavba, tak úspěšná co do ohlasu i kvality, znamenala však pro Neumanna období plné nesnázi a sporů s vedením Technionu, které ho chtělo z projektu odvolat a jeho realizaci zastavit. Po prohraném soudním sporu s rektorem v roce 1965 architekt z Technionu a potom i ze samotného Izraele odchází a usazuje se v Kanadě, kde však po třech letech, roku 1968, umírá. Poslední Neumannovou

Alfred Neumann. Foto archiv.

Model Danzigerovy budovy, postavené v areálu Technionu v Haifě v letech 1963–1966. Foto J. Daniček.

prací, dokončenou až po jeho smrti, je důstojnická škola v Micpe Ramon, pro kterou navrhl také synagogu.

PŘESVĚDČIVÝ ODKAZ

Americký architekt Rafi Segal, jeden z kurátorů výstavy o životě a díle Alfreda Neumanna, jeho dílo a osobnost charakterizuje následovně: „Alfred Neumann, který se stavěl kriticky vůči konvencím moderní architektury 20. století, vyvinul zcela nový jazyk mnohostěnných šablon, s jehož pomocí uspořádal architektonický prostor. Jeho budovy jsou tvořeny z individuálních jednotek srostlých dohromady – nebo, jak on tomu říkal, prostorově zhuštěných tak, aby vytvářely větší trojrozměrná prostorová schémata. Měřítka těchto prostorových jednotek přizpůsobil rozměrům lidského těla podle poměrového systému, který vyvinul v padesátých letech 20. století a nazval jej EM-PHI.

Neumannovy vynalézavé návrhy získaly mezinárodní uznání, ale v Izraeli narážely na odpor. Jeho dílo se odklánělo od hlavního proudu mezinárodního stylu architektury, který v Izraeli převažoval, a nezdědka využívalo lidové a islámské motivy, čímž se nepřímo odvolávalo na okolní arabský region. Neumann se nenechal ovlivnit politickými a ideologickými programy a důvěřoval své vlastní umělecké vizi. Jeho dílo tak začalo působit kriticky vůči směru, kterým se izraelská architektura a společnost ubíraly. Nacionalistický posun, urychlený vítězstvím v šestidenní válce v roce 1967, a následný nástup izraelské postmoderní architektury nedaly bohužel této kritice prostor a nedopřály Neumannově architektuře, aby se dál prosazovala.

Přestože Neumannova vize byla odvážná a neochvějná, on sám byl zdrženlivý a skromné povahy. Dokázal najít rovnováhu mezi racionálním metodickým přístupem a vlastním uměleckým výrazem. Při svém jedinečném spojení rozumu, ori-

ginality a tvůrčí síly ztělesňuje ideál umělce jako nezávislého myslitele a vůdčí osobnosti ve společnosti. Tento postoj se v jeho díle jasně odráží. V dnešní době je Neumannův odkaz stejně přesvědčivý, jako byl v letech, kdy jej poprvé představil.“

jd

Výstava *Architektura zmocňující se prostoru. Alfred Neumann – život a dílo* je výsledkem spolupráce Kabinetu architektury v Ostravě, GVU v Ostravě, týmu Rafiho Segala z Massachusettského technologického institutu, architekta Zviho Heckera z Berlína a Muzea architektury ve Vratislavi. Poté, co byla zpřístupněna v Ostravě, Vratislavi, Výmaru a v Brně, je od 18. 8 do 1. 10. 2017 k vidění v Galerii NTK v Národní technické knihovně, Technická 6, Praha 6 – Dejvice, po–so 10–18 hodin. V úterý 26. 9. od 17.00 se v Galerii NTK uskuteční komentovaná prohlídka a přednáška Rafiho Segala.

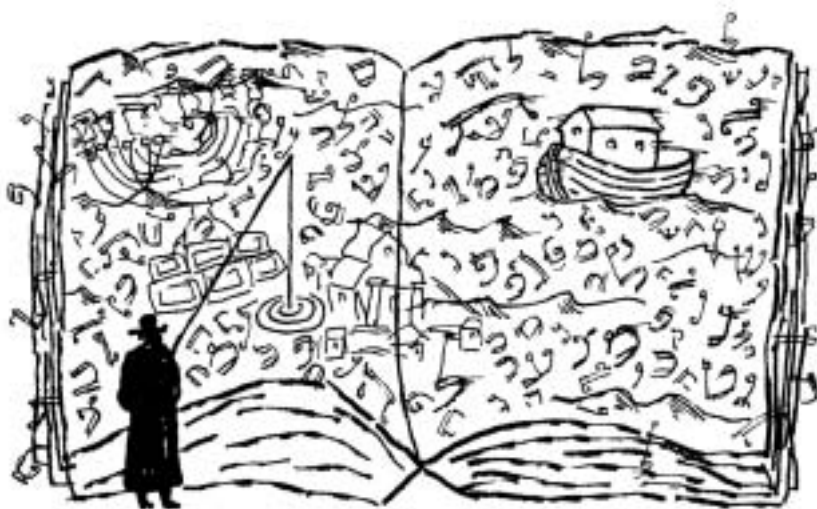
REIMAGINED

Židovské umění Marka Podwala

Koncem minulého roku vyšla obsáhlá monografie dosavadního díla Marka Podwala, inspirovaného židovskými tradicemi a životem. Jedná se o autorový výběr více než 350 kreseb a obrazů

**PERO, TUŠ, AKVAREL,
KVAŠ, PASTEL**

V knize jsou Podwalovy kresby řazeny až na drobné výjimky chronologicky, což poskytuje dobrý přehled o vývoji

Moře Talmudu, kresba perem a tuší, 1992.

z dnes již téměř nepřehledného množství samostatných výstav, kresebných a malířských cyklů, vlastních knih pro děti a ilustrací k desítkám knih dalších autorů, který je tu soustředěn do jediného svazku o 370 stranách velkého formátu, v elegantní grafické úpravě nakladatelství Glitterrati Inc., vydaného v New Yorku a Londýně.

Kniha tak poprvé poskytuje široký přehled o Podwalově umělecké tvorbě na židovské motivy během téměř půlstoletého období od roku 1971, kdy se jeho kresby začaly objevovat v novinách a časopisech a posléze i mnoha publikacích a byly prezentovány na výstavách v četných městech Spojených států, Evropy a Izraele. Pro umělce samotného, který již překročil sedmdesátku, je to nepochybně významná událost, první veřejné bilančování vlastní tvorby za řadu desetiletí. Kreslení a studium židovských motivů mu vždy přinášelo značné uspokojení, a proto byl schopen vytvořit stovky a tisíce kreseb a současně se ještě věnovat své rozsáhlé dermatologické praxi.

jeho stylu po řadu desetiletí – od raných a volně kreslených černobílých kreseb s politickými náměty se postupně stále více soustředil na tušové kresby s biblickými motivy, pohledy na Jeruzalémské brány a věže, ale zejména na detailně propracované studie hebrejských písmen, často vystupujících k nebesům ze

Rabi Loew s Golemem, kvaš, 1994.

stránek knih nebo svitků. Součástí jeho obrazové řeči se stávají také nejrůznější kultovní předměty, chanukové svícny, rozmanité kořenky a ukazovátka na

Tóru, svitky Tóry s jejími ozdobami, schránky na tefilin nebo ideální podoba zničeného Jeruzalémského chrámu, kamenné desky Desatera a znovu se opakující obrazy z pražského ghetta.

Teprve po více než dvaceti letech (kolem roku 1993) se rozhodl k barevným kresbám s pomocí akvarelu, kvaše či akrylu, často kombinovaným s barevným pastelem, které mu umožňují využít symbolické hodnoty barev – výrazněji se tak od té doby v jeho kresbách uplatňují přírodní motivy, bleděmodré nebe a barvy duhy nebo stromy a květiny Izraele a Jeruzaléma. Barvy výrazně zhodnotil především v ilustracích svých knížek pro děti, v knize o pražském Golemovi (1995), *Příběhu menory* (1998), knize o židovských svátcích *Sladký rok* (2003) či knížce *Jeruzalémské nebe* (2005), naposledy např. v knize *Stavěno anděly. Příběh Staronové synagogy* (2009), která spolu s jeho *Židovským bestiářem* vyšla také česky. Mnohé další barevné práce uplatnil v ilustracích knih jiných autorů: např. v knihách Francine Klagsbrunové *Židovské dny* (1996), Francine Proseové *Dybbuk. Příběh který vznikl v nebi* (1996) nebo *Andělova chyba. Příběhy z Chelmu* (1997), Elieho Wiesela *Pesachová hagada* (1993) a *Šalomounův magický prsten* (1999) nebo *Padlých andělech* Harolda Blooma (2007).

Teprve poměrně nedávno začal Podwal pracovat zcela novým způsobem, na větších formátech jako na dvoustránce otevřené knihy, nejprve v rozsáhlém cyklu *To všechno nás potkalo...* (2013), věnovanému historii antisemitismu od Egypta a babylonského zajetí, boje Makabejských a válčení s Římany, střetů s křížáky a církevního pronásledování až po vyhnání ze Španělska 1492 a perzekuce a vraždění během holokaustu (2013). Tento nový druh grafické nebo kreslené knihy, která v sobě zahrnuje jak malbu samostatných obrazů, tak i kresbu a hebrejský či jiný komentář, shrnuje dosud ojedinele v jediném listu všechny stránky Podwalova výtvarného projevu.

NOVĚ VIDĚNÉ

Monografie Marka Podwala je věnována výhradně jeho kresbám s židovskou tematikou, které tvoří vlastní jádro a základ veškeré jeho tvorby vy-

cházející z židovské tradice a mystiky, hebrejských písmen stejně jako podoby kultovních předmětů, které v jeho kresbách ožívají někdy překvapivě a někdy s humorem v nezvyklých souvislostech. To vysvětluje také poněkud nejasný název knihy, *Reimagined*, který by snad bylo možné přeložit jako Znovu oživené nebo Nově uviděné umění, neboť má svoje kořeny a předobrazy na stránkách starých rukopisů, na stěnách synagog a v prastaré tradici, kterou Mark Podwal po celý život z nejrůznějších zdrojů stále studuje a objevuje.

Monografie sama nese věnování Podwalovu příteli Eliemu Wieselovi a obsahuje také jeho předmluvu, kterou Wiesel napsal pro výstavu *Židovské sny* (1997): „Vy, kdo rádi sníte, buďte vítáni ve snech Marka Podwala. Provedou vás napříč staletími jako galerií, v níž na vás čeká svět, který je cizí a zároveň důvěrně známý. Svět neustále spjatý s perem, jež se vzácnou jemností vypravuje příběhy včerejší i dnešní, příběhy všeobecně platné. To znamená, že umělec není jen bystrozraký a výstižný komentátor, propůjčující detailům význam a vzletnost, ale také vypravěč, který dokáže vykládat a okouzlovat, stejně jako poučovat. Své příběhy, občas veselé a často melancholické, vypráví vlastním stylem a jazykem: budete se nad nimi usmívat. Jejich prostřednictvím objevíte a znovu odkryjete vzpomínky, jež jsou

– aniž byste o tom věděli – součástí vaší kolektivní paměti.“ Elie Wiesel spolupracoval s Podwalem na několika svých knihách a od té doby je spojova-

lo úzké přátelství. Sbližovala je také společná záliba v mystických textech a jejich tajemstvích.

Následuje úvodní text známé spisovatelky Cynthie Ozickové, nazvaný *Ink and Inking* (Inkoust a kreslení) s podtitulem *Mark Podwal. Mistr pravdivé linie*: „Mark Podwal je jedním z těch vzácných umělců, kteří jsou nadáni imaginací, s jejíž pomocí nacházejí neobvyklá a nová spojení, jež nás šokují neočekávanými souvislostmi. Dokáže proměňovat existenci věcí,

umí jediným úsporným tahem proměnit jejich podstatu, změnit knihu v město nebo moře, svítek v hradby ghetta, textilin v čáry osudu na naší ruce. Může vytvořit člověka nebo zvířata z písmen hebrejské abecedy. Obrácená menora se najednou změnila do tvaru železničních kolejí, dětská řehtačka se může stát šibenicí pro zloducha Hamana a jeho deset synů.“

Knihu provází také esej profesorky židovské historie a kultury na Kolumbijské univerzitě Elishevy Carlebachové, nazvaný *O židovské magii v umění Marka Podwala*, který je do-

sud asi nejpodrobnějším výkladem jeho výtvarných prací. O mystických bytostech v kresbách Marka Podwala například říká: „Andělé a démoni zaplňují prostor mezi lidským a božským. Proměňují neviditelné sféry ve viditelné, přinášejí naši imaginaci poselství z nebeských říší. Vznášejí se uvnitř oblasti snů mezi světem nekonečných

možností a konkrétním světem lidské existence. Křídla jsou znakem andělů a znakem křídel jsou péra – a odtud také brka na psaní, jež vytvářejí a oži-

vují hebrejská písmena, stavební kameny stvoření, která se jako červená nit vinou celým Podwalovým dílem s židovskou tematikou.“

PRAHA JAKO JERUZALÉM

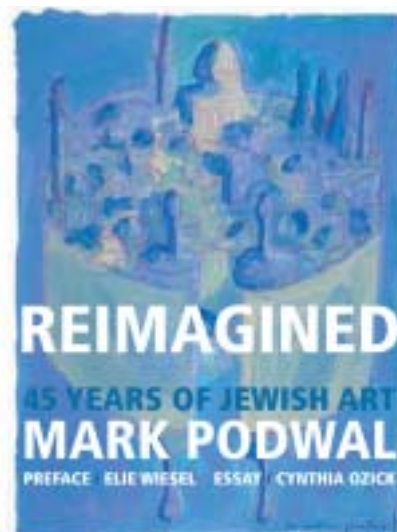
Vedle všech dalších Podwalových biblických a židovských témat nás může těšit, že zvláštní místo v jeho monografii vedle Jeruzaléma zaujímají právě motivy a náměty spojené s historií a mytologií židovské Prahy, kam Podwal od roku 1997 stále častěji přijíždí a jejíž židovskou historií a kulturou nechává promlouvat ve svých dílech, včetně četných ilustrací spojených se životem Maharala, jeho Golema, Staronové synagogy a Starého židovského hřbitova. O četných Podwalových praž-

Praha, akryl a pastel, 2010.

Z generace na generaci, akryl a pastel, 2015.

ských motivech Elishevy Carlebachová napsala: „Praha se v Podwalově umění stává Jeruzalémem fantazie, městem, které zahrnuje všechna města, městem z pergamenu a kamene, židovského života a smrti, paměti a obnovení. Těmito obrazy Podwal oslovuje témata, jež zasahují do srdce judaismu, židovské historie a magického města Prahy. Sbirka, kterou zde spatříte, skutečně inspiruje: vdechuje život do prastarých forem, sílu do zaprášených předmětů, barvu a tvar do neviditelného a beztvareho.“

ARNO PAŘÍK

Reimagined: 45 Years of Jewish Art. Vydalo nakl. Glitterati Inc., New York. 375 stran, ilustrace, cena na Amazonu 64 USD, k prezenčnímu zapůjčení v knihovně ŽMP.

DOPIS VRCHNÍHO ZEMSKÉHO RABÍNA K NOVÉMU ROKU 5778

(dokončení ze str. 3)

počtem svých příbuzných v době, kdy v Německu již vládl nacismus?

Ale ruku na srdce, mnohokrát, když jsem byl o šabat v některé z izraelských synagog, kam chodí zbožní a většinou i dobře situovaní sionisté s háčkovanou kípou z okolní nově postavené čtvrti, nebo přímo na obsazených územích, jsem tu jistotu zakoušel také. V záplavě světla do posledního místa naplněné synagogy, odrážejícího se od bílých talisů stovek mužů, jejich synů a často i vnuků, se ani evropský Žid nemůže o budoucnost strachovat, zvláště když některé ty rodiny zná osobně. Námitka, že mají štěstí naprogramováno výchovou, platí jen natolik, že jim víru v ni vstúpili jejich rodiče. Mojžišova slova, proslavená před dobytím země, jsou pro ně skutečným zákonem. Ačkoli musí

žít ve své zemi ze všech sil bránit, žijí šťastné životy, poněvadž se v nich konečně naplnilo, co jim bylo slíbeno. „Zachovávejte každý příkaz, který vám dnes přikazují, abyste ho konali, abyste živi byli a rozmnožili se a přišli a získali tu zemi, již Hospodin odpřisáhl vašim otcům! A připomínej si celou tu cestu, jíž tě Hospodin, tvůj Bůh, vedl (...) a krmil tě manou, již jsi neznal ty ani tví otcové, aby ti dal poznat, že člověk nežije pouze chlebem, nýbrž že všim tím, co vychází z Hospodinových úst, je člověk živ!“

O štěstí, skrytém v plodech země, přesvědčí každého jeho vlastní chuťové buňky, ale s manou je tomu jinak, ta nám má připomínat, že všechno je z Božích úst. „Co je to? *Man hu?*“ divili se Židé v poušti, když ráno viděli na zemi něco ve velikosti zrnka koriandru a večer předtím to tam nebylo. Jenomže *gad* není jen koriandr, ale také *štěstí*, a *Gad* je jeden z dvanácti kmenů Izraele. *Man* tak nabývá jiného významu, než je náhražka za chléb. Jákob svému synu Gadovi prorokoval, že v konci dnů „se na něj rota srotí a on kvůli tomu bude sročen“. Znamená to, že štěstí objevujeme teprve tehdy, když o ně musíme bojovat? Sbíráme zrnko po zrnku božské cosi, co dostalo svůj název, protože

jsme nevěděli, co to vlastně je, až najednou zjistíme, že to je náš život? Slova, že „tě Hospodin, tvůj Bůh, přivede do dobré země, země potoků vod, pramenů a podzemních nádrží, vyvěrajících v údolí a v horách, do země pšenice a ječmene, vinné révy, fíkovníků a granátovníků, země olivového oleje a datlového medu“ se stala skutečností.

Přitom závěr, že „když se najíš a nasytíš, žehnej Hospodinu, svému Bohu, za dob-

Muzeum Dr. Šimona Adlera v Dobré Vodě. Foto archiv.

rou zemi, kterou ti dal“, není po celé generace chápán jinak, než že máme děkovat a žehnat Bohu po každém jídle, a nejen až přijde Mesiáš, a ne jenom ve Svaté zemi. A k tomu je klíčem Jákobovo požehnaní Gadovu vlastního bratra Ašerovi, v překladu „blaženému“. „Tučnost jeho chleba je z Ašera, a on bude poskytovat královské pochoutky!“ Jinými slovy je to na nás, jak přijímáme Boží dary, i ty jen zdánlivě materiální, a proto je více než pravděpodobné, že na vině epidemie strachu z budoucnosti je indiferentní přístup k životu a vlastního štěstí, který tento vděk brání projevit. Gad a Ašer byli synové služky, jako byli Dan a Naftali syny té druhé, takže pro osm synů obou Jákobových manželek hráli služebnou, podpůrnou roli, bez níž by se ale Izrael neobešel. A tam bychom také měli začínat, abychom – jak se také praví v naší Tóře – nevyklízeli prostor života při pouhém zvuku padajícího listu. Budeme-li my, Židé, k životu zaujímat stejně lhostejný postoj jako většina, jež za to nejlepší pro život pokládá sterilní prostředí, kdo už se ho potom ujme?

Proto vám přeji, abyste byli zapsáni a zapečetěni pro šťastný Nový rok!

VÁŠ RABÍN EFRAIM KAROL SIDON

SIŘEM JE KRÁSNA JAKO VŽDY

Nová galerie připomíná F. Kafku

V srpnu byla na statku čp. 7 na návsi městečka Siřem u Podbořan otevřena Galerie Kafka. Zřízení galerie právě zde a právě nyní má svůj důvod: před sto lety sem již nemocný autor přijel a strávil tu s přestávkami sedm měsíců. Pobýval u své sestry Ottly, která nějaký čas hospodařila na statku rodiny svého švagra Karla Hermanna. Tvrdé podmínky studeného statku hemžícího se myšmi snášel Kafka překvapivě dobře, přátelil se s místními lidmi a nalezl zde inspiraci pro mnohé texty, svůj pobyt zaznamenal v řadě deníkových zápisů i dopisů přátelům. V jednom z nich, adresovanému Oskaru Baumovi, mj. píše: „Siřem je krásná jako vždy, jen se schyluje k zimě, husí rybník před okny už někdy zamrzá, děti krásně bruslí a klobouk, který mi za noční bouře do rybníka uletí, musí se ráno málem vysekávat.“

Do konce října jsou v galerii k vidění dvě expozice: fotografie Jana Jindry, jenž spolu s autorkou a novinářkou Juditou Matyášovou (která provoz galerie organizuje) dokumentoval místa po celé Evropě, kam jezdil Franz Kafka na prázdniny nebo na služební cesty; a výstava nazvaná podle jedné z povídek F. Kafky *Doupě*, jíž se volně inspirovali studenti Ateliéru reklamní fotografie Fakulty multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Dům čp. 1 v Siřemi, naproti bydlel F. Kafka.

V domě čp. 7 bydlela rodina Feiglových, kterou Kafka často navštěvoval. Krom stálé expozice je zde prostor pro výstavní a jiné umělecké projekty.

Siřemskou novinkou je i informační tabule na návsi s historickými snímky Siřemi z doby, kdy zde Kafka žil. Galerii lze navštívit do konce října o víkendech od 13 do 17 hodin, v ostatních dnech po telefonické domluvě 24 hodin předem s majitelem galerie Davidem Herblichem (tel. č. 774 335 510). Podrobněji se ji budeme věnovat v příštím čísle. (am)

Walter Laqueur DŘÍVĚJŠÍ SVĚTY

Myšlenka napsat paměti mě poprvé napadla, když jsem znovu navštívil město, kde jsem se narodil a prožil sedmnáct let. Jednou jsem strávil týden sám na Saharě a na dlouhé odpolední procházce jsem si na obzoru všiml osamělého poutníka. Když přišel blíž, viděl jsem, že je to můj známý, kterého jsem už léta neviděl. Přátele a příbuzné, blízké i vzdálenější, jsem někdy potkával na velmi zvláštních místech. Ale v Breslau

Walter Laqueur. Foto archiv.

(dnes polská Vratislav), kde jsem se narodil – kde jsem býval obklopen poměrně velkou rodinou a spoustou známých, kde jsem si pamatoval každou ulici a řadu obchodů v okruhu půldruhého kilometru od domova –, jsem teď neznal ani živou duši a všechny ulice a obchody; ba i lidé se už jmenovali jinak. Svět, který jsem znal jako chlapec, už neexistoval, a když jsem se snažil vybavit si lidi, které jsem znával, když mi bylo šestnáct, uvědomil jsem si, že většina z nich zahynula násilnou smrtí. Někteří byli zabiti v troskách Stalingradu, jiní v Osvětimi, další v roce 1948 v boji o Palestinu.

Dívám se na fotografii skupiny asi deseti mladých lidí, vlastně teprve dětí, před ubytovnou pro mládež. Je z roku 1936 nebo 1937 a já jsem byl jejich průvodcem a vůdcem, ačkoli jsem byl jen o pár let starší. Když se na ty tváře dívám, dochází mi, že jsem se později v životě setkal jen s jediným z nich; zajímaloby by mě, co se s nimi stalo a zda měli takové štěstí jako já.

Mohu dohledat předky své rodiny v západní Evropě i v Rusku až do začátku 18. století. Jak tomu často bývá, vyskytují se tam některé chybějící souvislosti a otazníky, ale vím už, že se rodina skládala ze zajímavé a možná nikoli netypické směsice lidí bohatých i chudých, z maloměstských kupců, akademiků a nějakých vznešených lidí, z rabinů a celé větve, která se už v minulém století vzdala náboženství svých předků.

Náležím k poslední generaci Židů, kteří mohou vědomě vzpomínat, jak vyrůstali ve výmarském Německu a za nacistů. Mnozí příslušníci generací před námi včetně spi-

sovatelů, umělců a vědců svěřili své vzpomínky papíru, ale z mé generace jen málokdo. Důvod je jasný: v zemi svého původu jsme nijak hluboko nezakořenili, a když jsme vyrostli, měli jsme sklon dívat se spíš dopředu než nazpět. Náš zájem o Německo ochabl, svůj rodný jazyk jsme nepoužívali moc často, pohlítila nás společnost a kultura našeho nového domova.

Mým záměrem bylo vyličit, co jsem jako dítě a mladík viděl a zažil ve světě, jenž už zmizel. Nechtěl jsem napsat rekviem: nebylo by pravdivé, kdyby příběh byl převážně bédováním a truchlením nebo se nesl pod heslem „tisíce padnou po boku tvém“. Nálada té doby ani mých přátel a současníků taková nebyla. Tragédie se rozvíjela postupně a já jsem odjel dávno předtím, než začaly deportace a masakry.

V roce 1938 jsem odjel do tehdejší Palestiny a objevil jsem úplně nový svět. Stal se ze mě zemědělský dělník a žil jsem v kolektivní osadě, v kibucu. Když jsem odtamtud odešel, pracoval jsem jako novinář a psal jsem o politickém a vojenském boji odehrávajícím se na Blízkém východě a o vzniku Státu Izrael. To je také svět, který už zanikl – „heroický věk“ kibucu, Jeruzalém pod britskou mandátní správou, kosmopolitní Alexandrie, Bejrút a Káhira, generace zakladatelů. Existuje slavná Yeatsova báseň (Září 1913), v níž se opakuje refrén „Romantické Irsko je mrtvo, je pryč“ – a podobně cítím ony roky v Palestině. Ale byl jsem u stvoření: bylo to fascinující období a vynikající cvičiště.

Uzavírám toto vyprávění svým objevem západní Evropy a Sovětského svazu padesátých let; byl jsem mladík provincionálního původu s nedokončeným vzděláním a dosud nejistými aspiracemi. Následující desítky let náležejí do jiné kapitoly mého života; mé další zkušenosti možná nebyly tak jedinečné a neměl jsem tak silné nutkání o nich psát.

Ve vzpomínkách, jako jsou tyto, jsem nemohl klást důraz na sebe, na sebezpytování a analýzu svých měnících se nálad a vztahů

s jinými lidmi. Kdybych byl měl to štěstí a vyrůstal před první světovou válkou v Bloomsbury nebo ve Faubourg St. Germain nebo řekněme v New Yorku či v Kalifornii po druhé světové válce, napsal bych velice odlišnou knihu. Avšak ve světě, k němuž jsem patřil, byla klidná moře a tiché vody vzácné. Můj pradědeček se narodil v roce 1825 v malém městečku; zjistil jsem, že tehdy mělo 1130 obyvatel. Oženil se s místním děvčetem, a pokud vím, nikdy v životě to místo neopustil. Železnice se do Neumittelwalde dostala až dvacet let po jeho smrti v roce 1870; v té době tam žilo stále jen 1200 obyvatel. Dědečkův svět nesaahal daleko za vinici a obchody po obou stranách hlavní ulice, ve skutečnosti jediné ulice v městečku. Každý znal všechny ostatní, proběhly dvě menší války, ale odehrály se daleko, byly krátké a na běžný život neměly žádný vliv. Tento takřka idylický život v Evropě skončil v roce 1914. Můj dědeček ještě stihl zakusit první světovou válku a násilné změny, které po ní přišly. Můj otec a matka zahynuli v druhé světové válce a já jsem přežil hlavně proto, že jsem měl štěstí. Možná se v budoucích letech svět posune k většímu míru. Zažil jsem, jak si moje izraelská vnučka navléká plynovou masku. Takové zážitky člověka nevedou k tomu, aby se zaměstnával analýzami sebe sama. Kdyby pro nic jiného, tak z tohoto důvodu jsem psal o světě, v němž jsem vyrůstal, právě tolik jako o sobě.

* * *

ODCHOD Z KIBUCU

Počátkem roku 1943 mi přišlo na mysl přihlásit se do britské armády a rozjel jsem se do Sarafandu, kde byl hlavní vojenský tábor v Palestině a také hlavní náborové centrum. Dorazil jsem příliš pozdě, seržant z náborového centra už odešel domů, a dostal jsem lůžko někde v kasárnách. V noci jsem nezamhouřil oka, nikdy jsem totiž nezažil takový kombinovaný nápor štěnic a blech. Poskytlo mi to příležitost, abych si své rozhodnutí znovu promyslel. Na jedné straně byla morální povinnost udělat pro válečné úsilí víc, na druhé téměř jistota, že „koloniální“ jednotky naverbované v Palestině budou v nejlepším případě využity jako ženisté v Egyptě nebo možná v Persii, takže se kategorický imperativ jevil méně silný. Druhý den ráno jsem Sarafand opustil a vrátil jsem se domů, aniž bych se upsal a dal se na vojnu.

Přesto mnou docela zřejmě cloumal neklid, a po nemnoha dalších měsících

jsem stál vedle silnice před branami kibucu a čekal na nákladní auto, které mě odveze do města. Bylo docela horko. Dobře jsem se díval po okolí, protože to byl můj poslední den v kibucu – přesněji řečeno poslední hodina. Vybavuji si vzdálenou vodárnu v Jizreelském údolí a cypřiše podél silnice. Přítel, který mě viděl stát venku, poznamenal, že si každý musí vyorat vlastní brázdou, že chápe mé rozhodnutí, ale neschvaluje je, a ještě několik věcí, jaké lidé při podobných příležitostech říkají. Řekl mi také, že jsem mírně řečeno příliš optimistický, pokud si pořád ještě myslím to, co jsem jednou naznačil – že ze mě za rok nebo za dva bude známý a vlivný politický autor. Myslím, že jsem mu na to nic neřekl. Rozloučili jsme se srdečně s tím, že zůstaneme v kontaktu, a slibovali jsme si, že se budeme každých pár let scházet. Přijelo nákladní auto, jako obvykle pozdě, a řidič nadával na stádo ovcí, kterým právě projel. Políbil jsem Naomi, která za mnou měla za měsíc přijet do Jeruzaléma. Kufřík jsem si hodil na nosič na střeše, vyskočil jsem na stupačku a jeli jsme. Měl bych ještě uvést, že jsem měl jako každý, kdo z kibucu odcházel, právo na vyplacení pěti liber a na postel. Peníze jsem měl v kapse a postel měla přijít za týden nebo za čtrnáct dní, až budu mít ve městě adresu.

Svůj starý kibuc jsem pak nenavštívil víc než dvacet let, ale můj kibuc jaksi podivně stále pronásledoval mě. Když jsem byl začátkem padesátých let poprvé pozván do Spojených států, šel jsem na americký konzulát v Londýně, ale odmítli mi dát vízum. Když jsem se ptal po důvodech, konzul mi neochotně nabídl vysvětlení, že jsem byl členem „komunistické osady“ (bylo to v době senátora McCarthyho), a pokud nenabudu postavení „přeběhlíka“, žádné vízum nedostanu. Postavení přeběhlíka jsem však nabýt nemohl, protože jsem z „komunistické osady“ odešel už mnoho let předtím. Vypadalo to na začarovaný byrokratický kruh a celá záležitost se dostala k velvyslanci. Právě toho dne Walter Lippmann, mnohými tehdy považovaný za předního amerického novináře, pochvalně připomněl mou první knihu v angličtině, velvyslanec z toho dospěl k závěru, že by odmítnutím mohl riskovat krk, a navzdory mé pochybné politické minulosti mi udělil výjimku. Celá záležitost byla dvojnásobně paradoxní, protože jsem se v letech po odchodu z ki-

bucu stal předčasným antistalinistou, což byla příčina určitého odcizení od kibucu.

Když jsem byl v Ha-Zorei po dvaceti letech znovu na návštěvě, dělalo mi jisté problémy najít vstup. Osada se velice rozrostla, za mých časů mívala asi sto padesát členů, ale teď jich tam žil skoro tisíc. Mohl jsem se orientovat jen podle hlavní silnice, která vedla z Haify do Dženínu. Zmizely stany i dřevěné boudy, zmizely khaki kalhoty a džínové košile, zmizeli koně, osli i ovce. Jediné, co připomínalo starý kibuc, byl vysoký plot po obvodu. Nedaleko vstupu bylo rozsáhlé parkoviště a o trochu dál velká dvoupatrová budova, zřejmě jídelna, obklopená stromy a trávniky. Od velkého plaveckého bazénu na druhé straně cesty se neslo šplouchání a dětské hlasy. Mohl jsem klidně být ve venkovském klubu ve westchesterském

Kibuc Ha-Zorea, 50. léta. Foto archiv.

okrese. Večeře v jídelně byla vynikající, člověk si mohl vybrat z několika chodů a jídel. Zmizely obrovské podnosy, hliníkové talíře a cinové příbory. U vchodu do jídelny jsem viděl šatnu, kde měl každý svou přihrádku na poštu. Za starých časů se doručené dopisy bez přebírání rozložily na stůl nebo na velký klavír, který byl osamělou připomínkou buržoazních dob. Ale nyní bylo už stejně běžné, že člověk jedl ve svém členském bytě, protože tam každý měl kuchyňku stejně jako sprchu a toaletu. V kibucu bylo muzeum umění Dálného východu a Dům kultury, kde se mohlo posadit tolik lidí jako ve velkém městském kině.

Mohl bych se dlouho věnovat překvapivým úspěchům kibucu – toho, který jsem znal, i kibuců obecně. V osmdesátých letech vyráběly víc než 40 procent zemědělské produkce země a asi 10 procent izraelského vývozu, přestože obyvatel kibuců bylo v roce 1990 jen 130 tisíc. V některých oblastech už jsou jejich zemědělské výnosy nejvyšší na světě a izraelské metody rostlinného a živočišného hospodaření se studují a napodobují po celém světě. (...)

Od doby, kdy jsem tento kibuc znal, se na scéně objevily dvě nové generace a jejich členové mají dnes v rukou skutečně všechny rozhodující funkce. Pracovně jsou mnohem kompetentnější, než byli jejich rodiče, ale zároveň mnohem méně ideologicky motivovaní. Je-li tomu tak, proč tam zůstávají? Když jsem se jich ptal, odpovídali mi, že se touto otázkou moc nezabývají. Někoho by taková odpověď uklidnila, ale já si nejsem tak jist, a procento mladých lidí, kteří odcházejí – často poté, co vykonají vojenskou službu –, je nepříjemně vysoké, dosahuje 50 procent i víc. Co jich tolik táhne do města? Jakkoli jsem se tomu snažil porozumět, nepodařilo se mi to; možná prostě to, že jsou mladí, a když jsem byl v jejich věku, nejednal jsem koneckonců jinak. Chtěl jsem větší svobodu. Hmotné pobídky nebyly podstatné, v dalších letech se mi nemělo vést o nic lépe než v kibucu.

Cílem škol v kibucech nebylo vychovávat Einsteiny, ale inteligentní a výkonné dělníky, a v tomto ohledu se zdá, že se jim to dařilo. Spokojenost s vlastní prací a hrdost na individuální úspěch byly možná – stejně jako bezpečí, plynoucí ze života v kolektivu – pro ty, kdo zůstávali, dostatečnou motivací. Pocit identifikace s kolektivem možná odrazil lidi, kteří by mohli být vůdci. Tvzení, že člověk je tvor zvyku, je stejně příhodné jako banální; člověk musí mít hodně silné důvody, aby se rozhodl radikálně změnit nejen místo pobytu, ale celý způsob života. Ve městě se samozřejmě naskytá mnoho příležitostí, ale také větší nejistota, a existují i jiné stinné stránky městského života, které není třeba podrobně probírat.

Cena za „normalizaci“ byla vysoká. Zjistil jsem, že se mladí zbavili mnoha rysů, díky nimž byla generace jejich rodičů tak zajímavá a přitažlivá. Pionýři dvacátých a třicátých let tvořili elitu z různých historických důvodů, které už neplatily; měli ten typ šance, která se nabízí velmi zřídka – radikálně začít znova a utvářet své životy podle vlastní volby.

Kvůli všem těmto důvodům nyní kibuc čelil krizi identity. Přizpůsobil se ekonomickému prostředí a rozvíjel nejen průmysl, ale také služby pro veřejnost. Jeden kibuc provozuje salon krásy, jiný diskotéku, třetí má právníckou firmu. Ha-Zorea mimo jiné chovala na export zlaté rybky. Některé kibucy prona-

jímaly nečlenům domy a diskutovalo se o tom, zda se má členům vyplácet mzda. Pokud ano, jaký bude rozdíl mezi kibucem a zahradním předměstím? Pesimisté to vidí tak, že s kibucy je konec – jestli mají pravdu, byla by to škoda, protože se jedná o zcela unikátní příspěvek Izraele lidské civilizaci.

V průběhu desítek let od doby, kdy jsem opustil kibuc, jsem měl možnost pozorovat politické osobnosti, špičkové manažery, přední intelektuály a obecně řečeno vůdčí postavy různých společenských vrstev v nejedné zemi. A stále si myslím, že jsem ve čtyřicátých letech v kibucech našel největší soustředění talentů, s jakým jsem se kdy setkal. Hovořím o intelektuálních kvalitách i o charakteru a vedení. Jen velmi málo z nich po roce nebo dvou studia nedosáhlo úspěchů v politice, ekonomice či akademickém životě. Pokud šlo o politiku, byli sice trochu naivní a přijímali radikální postoje, které je po léta handicapovaly. V každém případě však si po celá léta nikdo jejich lidského potenciálu náležitě nevyžadoval; v té malé zemi bylo příliš náčelníků a málo indiánů a lidé z kibuců neměli dostatečnou motivaci a možná pokaždé ani potřebnou sebedůvěru. V době nových příležitostí, v padesátých a šedesátých letech, byli ve středním věku a už se jim nedokázali přizpůsobit.

Aldous Huxley, který, jak známo, zrovna nehořel láskou k utopiím, jednou napsal, že se něco můžeme naučit i z toho nejpitomějšiho experimentu v organizovaném lidském soužití. Kibuc nebyl hloupý experiment, rozvíjel se v jedinečných podmínkách, jaké dnes nepřevládají nikde jinde v moderním světě. Možná se budou opakovat někdy v budoucnu. Ze všech alternativních přístupů k modernímu životu byl tím nejdůležitějším a trval nejdéle, a pokud jde o mě, měl jsem privilegium být u toho téměř od samého vzniku. Dobře známý je příběh Lincolna Steffense – v roce 1919 jel do Ruska a oznámil odtud, že viděl budoucnost a že funguje. Z odstupu více než sedmdesát let toto prohlášení vyvolává jen zármutek nebo ironické komentáře. Podobně smělá tvrzení může pronášet i hrstka lidí, kteří byli svědky rozvoje kibuců. I v samotném Izraeli vývoj směřuje pryč od ideálů kibucu – bohužel však ne k lepšímu. Možná experiment „kibuc“ vstoupí do análů lidstva jako pouhá mezihra, jež měla jen lokální

význam. Čím jiným však byla historie, než že se tu a tam objevovaly skupiny, jako byli dávní argonauti, jež si troufaly vyplout do neprobádaných vod?

Vzpomínky na tento úsek našich životů nás provázely řadu let. Breslau nebylo krásné město, jenže roky, které jsem tam prožil, mě hluboce ovlivnily, protože to byl domov; Londýn a Paříž, které jsem později v životě poznal mnohem lépe, byly v každém směru mnohem důležitější, ale nebyl to domov. Na světě jsou i přitažlivější místa než ta na úpatí Karmelu a údolí Esdraelon (abych uvedl biblické jméno Jizreelského údolí), jenže právě tyto vyhlídky (a vůně) mě provázejí dodnes. (...)

Věděl jsem, že mé rozhodnutí odejít bylo správné, a později jsem ho nelitoval. Nelitoval jsem ani promarněných let, cí-

Kibuc Ha-Zorea dnes. Foto archiv.

til jsem naopak vděčnost, že mi osud (nebo štěstí) umožnil zúčastnit se jedinečného experimentu. Byl to experiment, za jaký se neudělají vyznamenání, ale který, jak jsem si uvědomil, znamená v pozdějším životě víc než vyznamenání.

* * *

Americký historik a politický komentátor **WALTER ZEEV LAQUEUR**, který působil jako profesor na amerických, anglických i izraelských univerzitách a letos se dožil 96 let, se narodil v židovské rodině v německém Breslau (dnes polská Vratislav) 26. května 1921. Je autorem několika desítek knih, jejichž tématem jsou evropské, ruské a německé dějiny 19. a 20. století, nacismus, sionismus, antisemitismus, holokaust a terorismus, a doslova nesčetného počtu článků, komentářů a kratších studií. Česky vyšly zatím dvě jeho knihy: *Poslední dny Evropy* (NLN, Praha 2006), zabývající se nepřilíhivě optimistickou perspektivou západoevropské civilizace tváří v tvář migraci a dalším problémům, se kterými se neumí nebo nechce vyrovnat, a *Putin a putinismus. Rusko a perspektivy jeho soužití se Západem* (Prostor, Praha 2016), výjimečně-

ně kvalitní a nepředpojatá analýza současného Ruska a jeho ideologie.

Vlastně to není úplná informace: česky nedávno vyšla ještě třetí Laqueurova kniha, paměti s názvem *Dřívější světy. Vzpomínky na léta mého putování*. Je pozoruhodná z více důvodů. Prvním je podoba jejího publikování. Vydala ji totiž překladatelka *Posledních dnů* i *Putina* Petruška Šustrová, známá čtenářům nejen desítkami dalších překladů z polštiny a angličtiny, ale i fejetony v *Lidových novinách* a v neposlední řadě i svojí angažovaností, co se veřejných záležitostí týká, před listopadem 1989 i po něm. Vydala ji vlastním nákladem jako neprodejný tisk pro své přátele. Vyřešila tím, se souhlasem autora, svou několikaletou snahu vydat knihu normální cestou, tj. prostřednictvím některého z existujících nakladatelství. Vlastním nákladem se tady rozumí základní význam toho pojmu – Petruška zaplatila sazbu, redaktora i tiskárnu.

Kniha je ovšem pozoruhodná především tím, o čem se v ní píše a jak je napsaná. Od několikanásobného profesora bychom mohli očekávat pohled jaksi „ex cathedra“, blížící se akademickým přednáškám a skriptům. Ale tak tomu vůbec není. Mnoho desetiletí trvající praxe špičkového historika se v těchto pamětech odráží zcela jinak. Je v nich přítomná jako základní zkušenost, která říká, že každý vidí stejné události i stejná období nutně vždy trochu jinak – a to je řeč o seriózním přístupu a poctivé snaze postihnout skutečnost pravdivě a nezkresleně. Pokud si je toho člověk a autor vědom, chrání ho to před černobílým viděním i před přesvědčením, že pravda je jen jedna a tu má právě on. Znovu a znovu Laqueurův čtenář přistihuje s překvapením sám sebe jako někoho, kdo lpí na stereotypu, ať už se týká Německa a života v něm do roku 1938, mandátní Palestiny nebo situace v Jeruzalémě za bojů v roce 1948. Laqueur nás nenutí, abychom se s ním ve všem ztotožňovali, ani se snad nepokouší o nějaký revizionismus. Vypráví příběh, tak jak ho zná ze svého života. Svůj příběh. A vypravěč je znamenitý, vtipný i střídavý, nesentimentální a citlivý.

Paměti končí v padesátých letech, kdy autor opouští Izrael a v Londýně a potom v USA se stává respektovaným novinářem a historikem. Jak sám říká, to už je zase jiná kapitola. Z *Dřívějších světů* jsme jako ukázkou vybrali autorovu předmluvu k prvnímu vydání, která dobře charakterizuje autora, jeho záměr i styl, a z páté kapitoly vlastní knihy úryvek, nazvaný pro tento účel *Odchod z kibucu*. **jd**

LZE ODŠKODNIT HOLOKAUST?

Výroční zasedání Claims Conference v New Yorku

Čtvrté největší rumunské město, ležící na severovýchodě země, se jmenuje Jasy, rumunsky Iași [Jaš]. V 19. století bývalo hlavním městem moldavsko-valašského knížectví a později – během první světové války – dokonce hlavním městem Rumunska. Žila tu vždy početná židovská komunita, kolem roku 1900 tvořila dokonce až polovinu obyvatelstva, v třicátých letech pak asi jednu třetinu, což bylo téměř 35 tisíc osob.

Bylo tomu tak i po vypuknutí druhé světové války, kdy se Rumunsko přidalo k nacistickému Německu a – stejně jako v ostatních nacisty ovládaných zemích – i zde začaly platit protizidovské zákony a nařízení. Mezi obyčejnými lidmi panovalo navíc přesvědčení, že válku vyvolali Židé, aby v zemi zavedli komunismus. Rumunský fašistický diktátor maršál Ion Antonescu, již tak známý svými antisemitskými postoji, viděl v Židech, žijících mezi řekami Prut a Siret, ještě další nebezpečí – považoval je za riziko pro nacistický plán Barbarossa, přepadení Sovětského svazu. Tato oblast ležela u sovětských hranic a Rumunsko se na invazi a její přípravě podílelo, mj. proto, aby získalo zpět Bukovinu a Besarábii, které po podepsání tzv. paktu Molotov-Ribbentrop obsadili Sověti.

Operace Barbarossa byla zahájena 22. června 1941. Ve stejný den byli z vězení propuštěni příslušníci tzv. Železné gardy, kteří se předtím pokusili v Rumunsku o fašistický převrat. Byli ihned zapojeni do vojenských operací a náležitě vyzbrojeni. Dva dny nato to byli právě oni, kdo vyvolali masakr, tragédii, která vešla do historie jako jašský pogrom. Sovětský protiúder směřoval samozřejmě i proti Jasům, při prvním bombardování města přišlo o život na 600 lidí. Přestože mezi nimi bylo několik desítek Židů, okamžitě se rozšířila zpráva, kterou potvrdzovaly i místní Antoneskovy úřady, že sovětské bombardéry navigují na město právě Židé. Během druhého náletu to vyvolalo vlnu brutální hysterie, které padlo za obětí na 15 tisíc Židů, kteří byli vražděni na ulicích, náměstích i ve svých domovech, často před očima svých blízkých. Mnozí byli nahnáni do vlaků, které

osm dnů jezdily bezcílně mezi několika nádražími, dokud většina „cestujících“ nezahynula hladem a žízni. Jašský pogrom, o kterém podal svědectví v románu *Kaput* slavný italský spisovatel Curzio Malaparte (byl v té době ve městě jako novinář), je považován za jednu z nejdrastičtějších událostí holokaustu, právě kvůli tomu, že se částečně odehrával před zraky veřejnosti.

Proč o tom takto obšírně píšeme? Protože ti, kdo řádění v Jasech přežili, donedávna nedostávali – na rozdíl od ostatních nacistických obětí – od Německa žádné pravidelné odškodnění. Jak je to možné? Nesplňovali kritéria, která pro vyplacení renty sjednala instituce, zabývající se židovskými reparacemi již od poloviny minulého století.

CLAIMS CONFERENCE

Inhned po svém zvolení kancléřem v září 1951 pronesl Konrad Adenauer ve své inaugurační řeči před Spolkovým sněmem tato slova: „Spolková vláda, a s ní drtivá většina německého lidu si uvědomuje nezměrné utrpení, které Židům přinesla doba nacionálního socialismu. Jménem německého lidu byly spáchány nevýslovné zločiny, které zavazují k morálnímu a materiálnímu odškodnění. (...) Spolková vláda je připravena společně se zástupci židovské komunity a Státu Izrael, který přijal mnoho židovských uprchlíků, problém materiálního odškodnění vyřešit a usnadnit tak otevření

cesty k alespoň částečnému zhojení onoho nesmírného utrpení.“

Měsíc po Adenauerově projevu se v New Yorku, za předsednictví Nachuma Goldmana, tehdejšího předsedy Židovské agentury, sešli zástupci třiatváceti významných mezinárodních židovských institucí, aby se shodli na jednotném postupu v uplatňování náhrad škod vůči Německu. Původním záměrem byla jednorázová konference, kde by byla domluvena společná strategie. Výsledkem však byl vznik velmi silné stálé organizace. V jejím názvu slovo *konference* nicméně zůstalo – The Conference on Jewish Material Claims Against Germany, tedy Konference o židovských materiálních nárocích vůči Německu. Do dějin vešla pod svým zkráceným názvem jako Claims Conference (CC).

Jednání s německou vládou začalo ihned poté. Nejdříve byly projednány způsoby, jak odškodnit jednotlivce, kteří přežili holokaust. Je známo, že v té době to u mnoha přeživších vyvolalo zásadní odpor, v Izraeli se dokonce protestovalo na ulicích. Nakonec však byly dohodnuty dvě úmluvy, na jejichž základě přijalo tehdejší západní Německo několik zákonů (BEG, Spolkové odškodňovací zákony), podle kterých mohli přeživší získat poměrně významné finanční částky za materiální a morální újmy, způsobené nacismem. Zároveň získala CC první finanční dotaci na sociální a zdravotní projekty ve prospěch přeživších. Další smlouvy byly dohodnuty bilaterálně mezi Spolkovou republikou a Izraelem. Vzájemné kontakty pak vyvrcholily osobním setkáním kancléře Adenauera s izraelským premiérem Davidem Ben Gurionem v roce 1960 a otevřely úplně novou kapitolu v dějinách.

SPORNÁ KRITÉRIA

Již v samých začátcích této spolupráce se však skrývaly zárodky několika budoucích problémů. Tím byla především kritéria pro přiznání odškodnění. Podmínkou byla určitá doba, kterou dotyčná osoba strávila v koncentračním táboře či v ghettu. Jakkoli v té době nikdo nepochyboval o tom, co je tímto označením míněno, postupem času se ukázala potřeba nějakým způsobem tyto pojmy vymezit.

(pokračování na straně 20)

FRIEDL

Osud výjimečné malířky a pedagožky očima Jeleny Makarovové

Každý, kdo se jen trochu zajímá o dějiny šoa v našich zemích, zná dětské kresby z Terezína, snad nejvýmluvnější odkaz ze světa, do něhož byly židovské děti kvůli svému původu vyhnány. Asi žasne nad tím, co všechny jejich tvůrci a tvůrkyně v podmínkách ghetta dokázali nakreslit či vytvořit prostřednictvím koláží, a zná i jméno jejich učitelky. Možná též ví, že **FRIEDL DICKER-BRANDEISOVÁ** (1898 Vídeň–1944 Osvětim) byla sama všestrannou umělkyní, malířkou, grafičkou, návrhářkou nábytku, textilu a bytových doplňků, a zná její životní osud, v závěrečné fázi spjatý s Prahou a Hronovem.

PODOBNOST

Velkou zásluhu na povědomí o této umělkyni má pražské Židovské muzeum, které z jejich obrazů (jež uchovává) připravilo výstavu již roku 1988. Právě tehdy ji v Praze navštívila výtvarnice, spisovatelka a pedagožka původem z Baku, **JELENA MAKAROVOVÁ**. Makarovovou život a dílo Friedl Dicker-Brandeisové fascinovaly: kromě uměleckých kvalit ji zaujalo, že mají svým způsobem podobný osud: židovský původ; složité dětství (F. Dicker-Brandeisové zemřela v dětství matka, vyrůstala jen s otcem, který se později oženil, a opustila domov velmi záhy. J. Makarovová vyrůstala částečně v internátě a po nemocnicích); zaujetí uměním; sounáležitost s avantgardou (Dicker-Brandeisová se skupinou umělců sdružených kolem moderního výtvarného učiliště Bauhasu, Makarovová se členy moskevského undergroundu šedesátých a sedmdesátých let), ale také určitý pocit rozkolísanosti, z níž pro obě vedla cesta k pedagogické práci s dětmi (Friedlinými svěřenci byly děti v ghettu, zatímco Makarovová pomáhá arteterapií dětem psychicky handicapovaným).

Od konce osmdesátých let minulého století se Makarovová životem a tvorbě F. Dicker-Brandeisové intenzivně věnuje – vyhledává její práce, hovoří s pamětníky, zabývá se archivními dokumenty, navštěvuje místa, kde žila, a věnuje se dílu umělců-kolegů, kteří ji ovlivnili. K těm patřili ti nejlepší z moderních umělců meziválečného období: malíř a pedagog Johannes Itten; hudební skladatel Stefan Wolpe, architekt a designér Franz Singer, malíř Max Bronstein (v Palestině přijal

jméno Mordechaj Ardon), ale hlavně malíř Paul Klee. Výsledkem její systematické práce byla výstava, která na přelomu tisíciletí putovala Evropou a Amerikou (roku 2000 ji mohli vidět i návštěvníci Českého Krumlova), rozsáhlý katalog k této výstavě a dokumentární film o umělkyni. Roku 2012 vydala Makarovová v Moskvě monografii nazvanou *Friedl*, která nedávno vyšla v českém překladu.

KNIHA

„Někdy moje návrhy muzea odmítají s tím, že jsem moc ‚emocionální‘ a oni potřebují badatele, kteří jsou ‚cool‘. Ráda se ale pustím, a přiznávám, že jinak než emocionálně to neumím, do čehokoli, co bude prospěšné,“ řekla Jelena Makarovová roku 2011 v rozhovoru pro *Rch*. A tím jako by charakterizovala svou metodu introspekce, použitou i v knize *Friedl*. Ne každému čtenáři bude tato metoda vyhovovat, tím spíše, že v knize *Friedl* je ono vcítění dovedeno do nejzazší meze – život Dicker-Brandeisové je vyprávěn v první a v druhé osobě (buď přímo ústy Friedl, nebo jakoby formou dialogu mezi autorkou a umělkyní), autorka přeskakuje z přítomnosti do budoucnosti, jež se odehrává již po Friedlině smrti, vyprávění nemá pevnou osu, je těkavé. V záplavě jmen a spleti osudů různých uměleckých a politických přátel a známých, se čtenář může ztratit a často je též na pochybách, zda autorka právě parafrázuje nějaký Friedlin dopis či zaznamenanou úvahu, či zda spoléhá jen na svou intuici.

Nejvěrohodněji nicméně tento biografický román působí tam, kde se Makarovová opírá o autentická svědectví, o vzpomínky či dopisy. Když například, citujíc M. Bronsteina, popisuje výuku J. Ittena v Bauhasu ve Výmaru: „A nyní hovoří (Itten) o větru a žádá, aby někteří vstali a vyjádřili své pocity při větru a bouři. Poté zadává úkol předvést vichřici. Na všechno máme asi deset minut a pak následuje

duje kritický rozbor. Téma bouře pokračuje. Urvané listy papíru jeden za druhým lítají k zemi. Energická činnost!“ Cituje též z řady Friedliných dopisů. K těm nejpůsobivějším patří listy psané z Čech, kam se uchýlila poté, co uprchla z Vídně do Prahy. Roku 1936 se provdala za Pavla Brandeise a o dva roky později se odstěhovali do Hronova. Autorka vystihla Friedlino osamocení, její vděčnost za jakoukoli práci či projev solidarity i stálou snahu malovat. Nakonec byli Brandeisovi v prosinci 1942 deportováni do Hradce Králové, pak do Terezína a nakonec do Osvětimi (viz též *Rch* 12/2009).

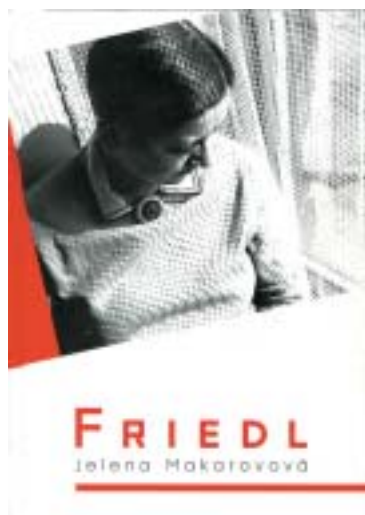
Proč Friedl Dicker-Brandeisová včas neemigrovala, ač měla např. v Anglii možnost práce a zřejmě by se dostala i do Palestiny, Makarovová popsala věrohodně, tím spíše, že stejně jako Friedl se zachovala řada jejich přátel: jednak faktem, že nebyla sionistka a ústřední smysl svého života viděla v umělecké práci v Evropě, ale též směsí nevíry v tak naprosto katastrofický vývoj, váháním, soustředěním na jiné, „naléhavější“ úkoly, a nakonec objektivními překážkami.

Utlumíme-li v sobě určitou ostražitost vůči autorskému podání, máme možnost dozvědět se o Friedl a jejím okruhu nejen spoustu faktů, ale opravdu i procítit hektickou aktivitu a mezilidské vztahy rozmanitého levicového, převážně židovského uměleckého prostředí meziválečných evropských metropolí Berlína, Vídně i Prahy, posléze s přesahy do Anglie, Spojených států a Palestiny. Ještě zbývá, aby vyšla skutečná velká monografie umělkyně, která by její tvorbu představila v úplnosti s použitím co nej-

většího množství reprodukcí jejich děl i dokumentů o jejím životě. Snad se i tohoto úkolu Jelena Makarovová ujme – kniha *Friedl* ukazuje, že by to zvládla.

(am)

Jelena Makarovová: Friedl. Vydalo nakl. Pavel Mervart v Červeném Kostelci roku 2017. Z ruštiny přeložil Michal Téra. Ilustrační a fotografický doprovod. 509 stran, dop. cena 399 Kč.

PROTI REFORME

Palestínci protestujú proti reforme obsahu učebníc

Izrael už dlhé roky poukazuje na nenávisťný obsah učebníc používaných v palestínskych školách. Táto nenávisť indoktrinuje palestínske deti do protiižraelských a protizhídovských postojov. Úrad Organizácie spojených národov pre palestínskych utečencov (UNRWA) sa teraz pokúša o reformu obsahu učebníc, ktoré sú financované z jej zdrojov, avšak za ich obsah zodpovedajú palestínske úrady. Pokus o reformu obsahu narazil na odpor zo strany učiteľov, žiakov aj rodičov, ktorí protestujú proti úmyslu vymazať z učebníc boj proti židovskému štátu.

PREKÁŽKA K MIERU

Počas stretnutia prezidenta Donalda Trumpa so šéfom Palestínskej autonómie (PA) Mahmudom Abbasom vyslovil Abbas nasledujúce vety: „Môžem vás ubezpečiť, že našu mládež, naše deti a našich vnukov vychováme v kultúre mieru. Palestínčania si prajú bezpečnosť, slobodu a mier pre naše deti s tým, že budú žiť vedľa izraelských detí.“ Abbasove slová boli reakciou na výčitky izraelského premiéra B. Netanjahua, že jednou zo zásadných prekážok na ceste k mieru medzi Palestínčanmi a Izraelom je dlhodobá indoktrinácia palestínskej mládeže. „Dokonca pomenovávajú školy podľa masových vrahov Izraelčanov a teroristom a ich rodinám vyplácajú mzdu,“ dodal.

Slová izraelského premiéra nepriamo potvrdzujú správy o navrhovanej reforme obsahu izraelských učebníc. Podľa návrhu UNRWA by sa mali utlmiť a zmierniť mnohé štvavé protiižraelské texty a radikálne vyjadrenia (k ich obsahu vid' *Rch* 2/2017, str. 20), viaceré pasáže by sa mali vypustiť a mala by sa zdôrazniť rovnosť pohlaví. Spomenuté zámery sa stretli v tradične rozhádanej palestínskej spoločnosti so zriedkavou jednotou postojov. Tak na území PA (na Západnom brehu), ako aj v Hamasom kontrolovanom Pásme Gazy došlo k protestom rodičov „proti snahám o vymazanie našej národnej identity“. Arabsko-izraelský poslanec Knesetu Ahmad Tibi na vlastnej tlačovej konferencii v Ramallahu dôrazne prezentoval názor, že Palestínčania žijúci v okupačnom režime majú právo na protiižraelské štvanie. Ďalší z arabských poslancov Knesetu, Hanin Soabi, vyhlásil na rovnakom mieste, že „štvanie proti okupantom je nielen prá-

vom, ale ľudskou povinnosťou“. Palestínske ministerstvo pre vzdelávanie odmietlo návrhy UNRWA a pohrozilo zastavením spolupráce s organizáciou. Hamas hovorí o „politickom zločine“.

ARABŠTINA I MATEMATIKA

UNRWA (*United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees*) bola založená r. 1949 v dôsledku masového úteku Palestínčanov po založení Štátu Izrael. Dodnes predstavuje jeden z najväčších projektov OSN a z jej rozpočtu je podporovaných päť miliónov utečencov a ich potomkov. Zamestnáva 30 tisíc zamestnancov a stará sa o vzdelávanie približne pol milióna detí. Školské programy UNRWA sledujú zvyčajne osnovy hostiteľskej krajiny, v prípade palestínskych škôl používajú osnovy vytvorené PA. Napriek tomu sa počnúc rokom 2011 pokúša zaviesť do škôl vlastné učebné materiály, „aby sa vyhovel požiadavkám 21. storočia“. Podľa informácii výskumnej inštitúcie MEMRI sa zmena má dotknúť približne 50 miest v učebniciach pre základné školy. Týka sa predmetov ako arabský jazyk, matematika, angličtina a iné. Pokusy o zmenu učebných osnov viedli už v minulosti ku konfliktom medzi UNRWA a PA a obzvlášť ku konfliktom s Hamasom. Pred tromi rokmi hrozili islamisti, že ak dôjde zo strany UNRWA k plánovanému rozdeľovaniu učebných materiálov o všeobecných ľudských právach, tak táto organizácia musí rátať s „konzekvenciami“. Aj v tomto (poslednom) prípade sa okamžite objavila reakcia zo strany PA. Jej ministerstvo pre vzdelávanie hrozí trestami každému, kto sa pokúsi dosiať platný učebný plán pozmeniť alebo sabotovať, pretože to bude hodnotené ako „agresia proti Palestíne a jej národnej identite“. Plány UNRWA idú „ruka v ruke s plánmi okupantov“ dodalo ministerstvo. Odpor proti reforme prichádza aj zo strany niektorých palestínskych zamestnancov UNRWA. „Nesmieme pripustiť tento komplot proti nášmu národu. Reforma poškodzuje naše princípy, falšuje našu históriu, geografiu a naše presvedčenie,“ prohlásila Amal al-Battasch, riaditeľka odborov UNRWA.

(Text Bena Daniela je v mírně krácenéj podobe prevzatý z listu *Illustrierte Neue Welt*, 2/2017; preklad Jaro Franek.)

LZE ODŠKODNIT HOLOKAUST?

(dokončení ze str. 18)

Druhým, a to veľmi zásadným problémom, byl fakt, že ustanovení o možnosti získat odškodnění, se vztahovala pouze na ty, kteří žili na Západě, tedy nikoli na židovské oběti ze střední a východní Evropy. A to i přes fakt, že vizi sjednoceného Německa přednesl kancléř Adenauer v již zmíněném inauguračním projevu. Až do pádu berlínské zdi však platila tzv. Hallsteinova doktrína, která tvrdila to, že za odškodnění obětí z Východu je zodpovědná Německá demokratická republika. Ta však takovouto tezi rezolutně odmítala, protože celá její ideologie byla postavena na tom, že je pokračovatelem protinacistického odboje. Oběťmi této fronty studené války byli Židé, žijící za tzv. železnou oponou. To se změnilo až po roce 1989.

Od té doby jedná Claims Conference se svými německými partnery každoročně. Za posledních pětadvacet let se nakonec podařilo změnit i mnohé přístupy a především i kritéria. Díky tomu získalo nárok na německou rentu více než čtvrt milionu přeživších po celém světě. Celková částka, kterou Německo pro tyto účely poskytlo, se pohybuje kolem 60 miliard dolarů. Suma je to obrovská, ale je třeba si uvědomit, že byla vyplácena v období šedesáti let. Jakkoli je třeba toto úsilí o nápravu křivd ocenit, stále visí ve vzduchu otázka – lze holokaust vůbec odškodnit? Mnozí tvrdí, že i přes materiální náplasti to možné není, protože rozsah a hloubka tragédie je vlastně nekonečná.

JASY

Ale vraťme se k obětem jašského pogromu. Byli to mj. i tito lidé, kteří kritéria pro přiznání německé renty nesplňovali. Jasy totiž nebyly ani ghetto, ani koncentrační tábor. Mnozí z židovské komunity pak přežívali na útěku nebo se skrývali. Měli tak nárok na jednorázovou částku, ale nikoli na penzi. Až nyní. Delegace CC, vedená bývalým velvyslancem Stuartem Eizenstatem, přesvědčila zástupce německé vlády, aby i tyto osoby byly zahrnuty pod kritéria, splňující přiznání nároku. O tom bylo slavnostně referováno na výročním zasedání Claims Conference, které se konalo v červenci v New Yorku. Na pořadu bylo ještě několik závažných témat. Vraťme se k nim v příštím čísle.

TOMÁŠ KRAUS

IZRAEL: V oceánu nálepek

Hledáme-li téma, o které lze opřít bilanci uplynulého roku v Izraeli, nabízí se příběh seržanta Elora Azaria. Tedy spíše společenské i politické reflexe, jaké vyvolává, či debaty, do kterých zapadá.

Loni v březnu působil seržant Azaria v rámci základní vojenské služby v Hebronu. Když zaútočili dva Palestinci s noži, vojáci jednoho zastřelili a druhého zranili. Jenže Azaria již zpacifikovaného útočníka, ležícího na zemi, ranou do hlavy zastřelil. Byla to nutná obrana? Prevence proti tomu, aby terorista nespustil výbušnou vestu? To tvrdí Azaria a s ním notná část izraelské veřejnosti. Nebo šlo o svévolné zabítí jen pro odvetu, což si žádá soudní proces podle zákona? Tak argumentují armádní špičky a s nimi též notná část izraelské veřejnosti.

ARMÁDA HÁJÍ ZÁKON

Z jedné „mimosoudní popravy“ se rozvinula široká debata se zajímavým rozdělením rolí. Za Azariu se postavil nejenom premiér Benjamin Netanjahu (sám telefonoval jeho rodičům a později pro něj žádal milost). Podpořila ho i značná část občanské společnosti. Působí nezvykle, že na protestu v Tel Avivu hájil Azariu i rapper Subliminal, tedy člověk spjatý spíše s kritickým vztahem k vládě či armádě. A naopak špičky armády se postavily za hledání spravedlnosti a férový soudní proces, tedy za občanské hodnoty.

Vysocí důstojníci jako ministr obrany Moše Ja'alon, náčelník generálního štábu Gadí Eizenkot nebo jeho zástupce Jair Golan dávali najevo, že armáda nesmí být povýšena nad zákony či pravidla pro všechny. Nejen odmítali případ seržanta Azaria zamést pod koberec, ale sám ministr Ja'alon (člen Likudu) vyzval vysoké důstojníky, aby neskrývali své názory na nešvary ve společnosti. V těchto postojích zazníval hlas armády coby jedné z posledních bašt tradiční izraelské společnosti.

Letos v lednu zasedl vojenský soud, který Azariu uznal vinným ze zabítí.

V únoru soud vynesl výši trestu – 18 měsíců nepodmíněně. A 30. července vše uzavřel odvolací vojenský soud, který únorový verdikt potvrdil. Po stránce justiční je tak „případ Azaria“ vyřízen a lze ho bilancovat. Neprošla ani milost navrhovaná politiky typu Netanjahua či Liebermana, ani přísnější trest navrhovaný žalobci. Ale není uzavřena debata odrážející názorové štěpení společnosti.

Loni v létě o tom psala Ravit Hechtová v *Ha'arecu* (viz *Rch* 7/2016). Reagovala na to, že ministra obrany Ja'alona premiér nahradil Avigdorem Liebermanem,

Seržant Izraelské armády Elor Azaria. Foto archiv.

v čemž viděla útok na tradiční izraelské elity v armádě. (Lieberman není typem politika, jenž chce „mimosoudní popravy“ řešit před soudy.) Též v tom spatřovala doklad „přechodu od vlád, jež měly nějakou ideologii, k cynické a bezcitné éře neznající už hranici studu“.

Letos rozebral pnutí v izraelské společnosti Nadav Ejala na webu Ynet (patří listu *Jediot achronot*). I jeho postřehy patří k bilanci uplynulého roku, ba ještě širšího trendu.

LŽEŠ, JSI LEVIČÁK

Ejal poukazuje na šíření nálepek v izraelské debatě. Už nerozhoduje přesvědčivost argumentu, tedy co se říká, ale spíš kdo to říká, identita mluvčího. Je to problém celého Západu. U nás narážíme na nálepky typu „pravdoláskař“ či „klausovec“, které vytvářejí obraz nepřítele, delegitimizují ho, aniž je nutné rozebírat, v čem konkrétně má, nebo nemá pravdu. Podobně v USA se „liberál“ používá jako

nálepka pro levičáka a „bigot“ pro pravičáka. Izraelská praxe se inspiruje tou americkou, ale v praxi je podle Ejala ještě vyhrcořenější.

Jair Lapid, lídr politické strany Ješ atid, často říká, že v Izraeli je více lidí, kteří se sami označují za vegetariány, než lidí, kteří se sami definují jako stoupenci levice, a Ejal mu dává za pravdu. V tomto posunu spatřuje „příspěvek“ Benjamina Netanjahua k izraelské debatě: právě premiér pomohl slovo „levice“ změnit v kletbu, obžalobu, zavržení. Už jeho starší výrok „levice zapoměla, co znamená být Židem“ ukázal, jak lze jakýkoli legitimní argument obrátit ve střet identit.

Tento postup se šíří všemi politickými tábory. Podle Ejala se izraelská společnost topí „v jedovatém oceánu nálepek“. Nejfatálnější nálepkou zůstává „levičák“. Ale k ní se pojí „charedi“, „osadník“, „aškenazi“... Bojují i mezi sebou. Ti, jimž se nadává do „levičáků“, zase proklínají „náboženské nacionalisty horší než Hizballáh“. Přitom se vytrácí potřeba vzájemné komunikace.

O vývoji k uzavřené bublině mezi osadníky na Západním břehu Jordánu píše i Jotam

Berger v listu *Ha'arec*. Dnes už je samo slovo „osadník“ nálepkou zla. Ale první generace osadníků po šestidenní válce ještě komunikovala s politickým systémem jeho jazykem. Nynější „mládež z kopců“ (rozuměj z ilegálních osad) už tento jazyk nepoužívá. Podle Bergera žije „ve své vlastní mesiášské bublině“. Ale zpět k Ejalovi.

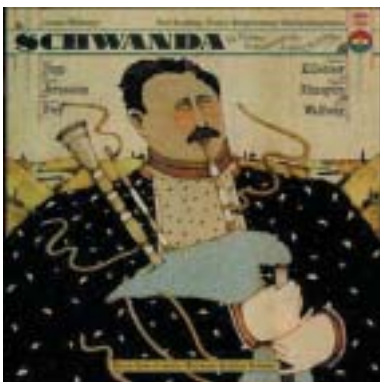
Politický systém nemůže existovat bez rovnováhy mezi pravíci a levíci. A tady se Ejal ptá: Kdy jste naposled slyšeli Netanjahua mluvit o legitimitě politické debaty? Říkat, že lidé by měli naslouchat názorům opozice? Je-li nějaký myšlenkový směr ponížen na nálepku, vytěsňují se důležitá fakta s ním spjatá. Třeba to, že Izrael je podle Ejala jediný stát na světě, který založily levicové strany se socialistickým programem. Nevyhrály ve volbách ani v revoluci, pouze si vzaly za svůj sionistický projekt a vedly ho půl století až do roku 1977. To nelze smazat nálepkou „levičák“.

ZBYNĚK PETRÁČEK

NAŠE SCHIZOFRENIE ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Synagogy a židovské hřbitovy na různých místech Česka si v neděli 13. srpna přišly prohlédnout tisíce lidí. Konal se Den židovských památek. Pořadatelé, ŽO Praha a FŽO v ČR, zpřístupnili přes padesát objektů po celé republice. Lidé mohli navštívit i místa, která nebývají běžně otevřená. O Dni židovských památek 2017 informovala většina českých médií. ■ Když izraelský premiér Benjamin Netanjahu navštívil v červenci Francii při výročí odsunu židovského obyvatelstva z Paříže, přál si poprvé navštívit katedrálu Notre-Dame. Se svou ženou Sárou se zde zastavili i kvůli památce na kardinála Jeana-Mariho Lustigera, od jehož smrti uplynulo minulý týden deset let. Pařížský arcibiskup židovského původu, který vedl arcidiecézi takřka čtvrtstoletí a přivedl francouzskou církev do dnešní doby, změnil obraz konvertity v židovském světě. V katedrále visí od jeho pohřbu, kterému předcházela židovská modlitba kadiš, pamětní tabulka

dle jeho přání. Vyznává se na ní: „Narodil jsem se jako Žid. Po dědečkovi jsem dostal jméno Áron. Ačkoli jsem se stal křesťanem vírou a křtem, zůstal jsem Židem, jako jimi zůstali apoštolové. Mými patrony jsou velekněz Áron, svatý apoštol Jan a Panna Maria Milostiplná. Byl jsem jmenován 139. arcibiskupem pařížským Jeho Svatostí papežem Janem Pavlem II., svého úřadu jsem se ujal v této katedrále 27. února 1981, a potom jsem zde vykonával celou svou službu. Vy, kdo procházíte, pomodlete se za mě.“ Byl to mimořádný kněz. Podporoval také kardinála Františka Tomáška a jeho návštěvy v Praze byly velkou vzpruhou utiskovaným. Spolu s Janem Pavlem II. a světicí Terezií Benediktou od Kříže neboli Edit Steínovou, patronkou Evropy, jejíž svátek si při-

pomínáme, nám přináší velké svědectví 20. století o nečekaných sblíženích a ukazují cestu. (Katolický týdeník, 8. 8.) ■ I když jméno Jaromír Weinberger není veřejnosti zcela známé, tento hudební skladatel se řadí mezi nejvýznamnější autory meziválečného období. Mezi jeho úspěchy kromě opery *Švanda dudák* se řadí také opereta *Na růžích ustláno*, která byla později zfilmována. K 50. výročí jeho smrti byla v ulici Rozvodova 36 v Praze 12 odhalena pamětní deska, která dílo tohoto umělce připomíná. (prahatv.eu) ■ Stanislav Komárek není vegetarián, avšak jeden druh masa přesto nejí: vepřové. „Právě u prasete je nejzřetelnější ta naše schizofrenie. My víme, že prase je velmi chytré, a přesto jej necháme mučit ve velkochovech. Ostatně právě v inteligenci prasete možná leží důvod, proč Židé a muslimové vepřové nejedí. Nikoli v nečistotě toho zvířete, jak si myslíme, ale v jeho blízkosti člověku. Jsou nám podobná v dobrém i ve zlém,“ můžeme se dočíst v článku Zvířata znají lásku i strach. (Pátek Lidových novin, 11. 8.) ■ Hned čtyři kameny zmizelých připomínající tragické osudy místních Židů za druhé světové války přibudou v kroměřížských ulicích. Do chodníku vsazené dlažební kostky s mosazným povrchem uctí památku Joachima Astela, posledního rabína ve městě, a jeho rodiny. Žili v Moravcově ulici v prvním patře někdejší židovské radnice a zahynuli v koncentračním táboře v polské Osvětimi. Na místě bývalé synagogy stojí dnes kulturní dům, celá Moravcova ulice byla v podstatě židovská. (Kroměřížský deník, 11. 8.) ■ Jedna třetina britských Židů uvažuje o odchodu ze země. Znepokojuje je vzrůstající antisemitismus. Vyplývá to z průzkumu společnosti YouGov, který zpracovala pro organizaci Kampaň proti antisemitismu (Campaign

Against Antisemitism), jež v Británii sleduje postavení Židů ve společnosti. Za zvýšeným pocitem nebezpečí můžou stát také události posledního roku. Podle britských Židů je hlavním zdrojem antisemitismu islamismus, poté extrémní levice a teprve poté extrémní pravice. 82 procent britských Židů si myslí, že opoziční labouristická strana příliš toleruje antisemity ve svých řadách, což je nejvíce ze všech hlavních stran. O vládní konzervativní straně si totéž myslí 19 procent, což je naopak nejméně. (echo24.cz) ■ Čtyřidevadesátiletý herec, moderátor a publicista Luděk Eliáš přežil koncentrační tábory, letecké nálety i pochod smrti. Jak sám říká, člověk se nesmí vzdát a musí se vždy pokusit něco udělat, i když všechno vypadá beznadějně.

O tom, že se tímto krédem v životě řídil, svědčí i to, že v srpnu 1968 osm dní vedl v Ostravě ilegální vysílání televizních a rozhlasových zpráv. Na otázku „Lze odpustit? Jak se vůbec může člověk s takovým bezprávním vyrovnat?“ v rozhovoru pro LN říká: „Člověk musí zaujmout stanovisko ke konkrétním lidem a jejich konkrétním činům, aby je buď zbytečně neomlouval, anebo zbytečně neobviňoval.“ (21. 8.) ■ Problém kořenů terorismu nelze zjednodušovat, těžko však někdo může zpochybňovat, že souvisí s velkými muslimskými komunitami, které se v hostitelských zemích odmítají integrovat. Většina zdejších muslimů nejsou teroristé, zachová-

vají si však svoji identitu, která je obtížně sluchitelná se západním konceptem občanské sekulární společnosti. Na jednu stranu je chráníme jako menšinu, na druhou nechceme slyšet nic o tom, co si myslí o ženách, bezvěrcích, Židech, o nevěře či odpadlictví od víry. Čeští příznivci uprchlíků a soli-

darity se zeměmi, kde se hromadí, často argumentují, že u nás žádní imigranti nejsou, a diví se, proti čemu lidé vlastně protestují. Podle nich mají zřejmě vyčkat, až tu budou. Ale to už přece bude pozdě. Jako je pozdě v Londýně, Paříži, Berlíně a Barceloně. (MF DNES, 22. 8.) *jd*

Kalendárium

Před 100 lety, 15. září 1917, se ve Vidni narodil historik judaismu a znalec raného křesťanství **DAVID FLUSSER**. Vyrůstal v Příbrami, na Karlově univerzitě v Praze vystudoval klasickou filologii. Roku 1939 se mu podařilo emigrovat do Palestiny a zde na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě studoval historii a získal doktorát. Na téže univerzitě začal roku 1962 vyučovat. Soustředil se na židovskou historii a myšlení na přelomu občanského letopočtu a na zdroje judaismu v raném křesťanství; zvláštní pozornost zasluhuje jeho výzkumy o svících z Mrtvého moře. Profesor Flusser byl také oblíbeným pedagogem a pozoruhodnou osobností. V nekrologu na něj vzpomínal jeho bývalý student Menachem R. Macin (*Rch* 12/2000): „Dnes vím, že už nikdy nebudu svědkem mistrových drsných žertů, že už neuslyším jeho projevy předstíraného hněvu, jeho zvučná Lo! (ne!) pronášená s německým přízvukem, ani neuvidím jeho indiánské tance kolem katedry ve třídě, když jej intelektuální jásoť, případně hněv na diplomované pedanty, kteří se považují za vědce, dovedl k tomu, aby ze sebe vychrlil buď nadšené, nebo vražedné věty.“

Jeho texty se vyznačují odborností i filosofickou analýzou. Česky vyšla

jeho díla *Ježiš a Esejské dobrodružství* (obě publikovala nakladatelství OIKOYMENH v Praze), v *Židovské ročenice 1996/1997* byl uveřejněn rozhovor, který s ním vedl Tomáš Kulka, a v *ŽR 1993/1994* byly publikovány ukázky z jeho zásadní práce *Židovské zdroje v raném křesťanství*. Do téže *Ročenky* napsal i původní text *Co to je (či bylo) „český Žid“?*. V jeho závěru se zamýšlí: „Co vloží budoucnost do vínku pražského Židovstva, není vůbec jisté. Jisté je, že nebude obnoven ten podivný živočich zvaný ‚Prager Jude‘. Vznikne nový ‚český Žid‘? Jelikož s touto možností počítám, napsal jsem tyto řádky. Bude v něm národně-židovský motiv silnější než u těch předválečných českých Židů? Domnívám se, že odpověď je kladná. A co bude s židovským vzděláním? Snad i to bude sil-

nější, ač je si těžko představit, že se ten normální stav před asimilací na tomto úseku vrátí. A co s životem podle židovského zákona? Nevím, snad bude polarizace, při čemž je podle mého osobního názoru nebezpečí, že v dosti širokých kruzích českého dnešního židovství překotný návrat k židovskému rituálu nebude oslazen židovským humanismem. To mé podezření vyplývá jednak z poznatku, že svět, a zvláště Evropa, se nachází ve stavu úpadku, a jednak z faktu, že nová náboženská vlna ve všech monotheistických náboženstvích klade důraz na lidskost nepříznivý aspekt v náboženství vůbec. (...) Možná že význam Prahy jako evropského poutního místa i pro různé Židy a všeobecný romantický zájem o Prahu Golemovu dialekticky posílí české Židy. Že by na tom vývoji byl bezděky účasten Franz Kafka?“

David Flusser zemřel v Jeruzalémě v den svých 83. narozenin, 15. 9. 2000.

O 20. výročí LAUDEROVÝCH ŠKOL už jsme v tomto vydání psali hodně, a tak už jen stručně shrňme jejich historii: 1. třída základní školy **GUR ARJE** byla otevřena 1. září 1997 v Belgické ulici. O rok později vznikl v rámci Gymnázia prof. J. Patočky první ročník čtyřletého židovského gymnázia (**OR CHADAŠ**), které se roku 1999 přestěhovalo do Belgické, a v témže roce se kromě 1.–3. třídy ZŠ

„Že by na tom vývoji byl bezděky účasten Franz Kafka?“ Busta od sochaře Dana Kulky ve vestibulu LŠ. Foto Ondřej Polák.

a 1.–2. ročníku gymnázia otevřela také 6. třída. V roce 2001 se tak zkompletoval první stupeň a gymnáziium, o rok později byla úplná celá škola (9+4 třídy) a odmaturovali první gymnazisté. Konflikt na ŽOP se na pověsti LŠ velmi výrazně podepsal: poté, co předseda T. Jelínek propustil v létě 2004 z funkce ředitelku K. Dejmalovou, nastal velký odliv pedagogů (17 dalo výpověď) i žáků a pověst školy nesmírně utrpěla. Odliv dětí nakonec vedl k zániku 2. stupně ZŠ. Pak se situace opět zlepšila: Obec poskytla škole autonomii, navrátil se ředitelka Kateřina Dejmalová prosadila vznik osmiletého gymnázia. V roce 2009 byli přijati první primáni, ve stejný rok byla otevřena mateřská škola. V roce 2016 byl znovu otevřen 2. stupeň ZŠ. Dnes navštěvuje LŠ přes 320 dětí, žáků a studentů.

(am)

MICHAL EFRAT (1926–2017)

Zemřela Michal Efrat, ve věku 91 let, a ten věk je pro nás, kdo jsme ji znali a kamarádili s ní, něco, čemu jen těžko můžeme

M. Efrat, 1950, Izrael.

uvěřit. S Michal se nedaly „udržovat přátelské vztahy“, ani se „stýkat“ nebo cosi podobného. S ní se dalo jen kamarádit, nebo občas nekamarádit, ale to jen občas. Bylo to nejspíš tím, že jí nikdy nebylo 40 ani 60, natožpak 80 let, ale vždycky 2 x 20, případně 3 x 20, nebo snad i 4 x 20 a ještě před rokem dokonce 3 x 20 + 30. Ten mladý věk, o který ji chtěli nacisté v Terezíně a v Osvětimi připravit, jí zůstal natrvalo, se vším všudy, co k tomu patří. S bezprostředností a vírou, že podniky a dobrodružství, do kterých se člověk pouští, dobře dopadnou – i když to tak zvenku nevypadá a také občas nedopadá, s tím, že když se něco podstatného nezdaří, je možné začít znovu a hledat a nakonec najít odpověď na to, proč a k čemu tady na světě jsem. Ti, kdo se přitom řídí srdcem, mohou ostatním připadat naivní a bláhoví, a také takoví mohou občas být, ale prázdný život prožít nemohou.

Michal se narodila jako Evelína Schlachetová 27. 4. v Moravské Ostravě, ve 14. letech ji jako Židovku vyloučili z gymnázia, chtěla se vystěhovat do Palestiny, ale odjet se jí už nepodařilo. 30. září 1942 přišel transport do Terezína. Tam zemřel její otec a ona s matkou pokračovala v prosinci 1943 do „rodiného tábora“ v Osvětimi. Přežila jeho likvidaci, odklízela trosky v Hamburku a osvobození se dočkala v Bergen-Belzenu. Tam zemřela její matka.

Studovala potom na grafické škole a v roce 1949 se, tehdy ještě legálně, vystěhovala do Izraele. Od té doby až do srpna letošního roku byla členkou kibucu Givat Chajim. Časem si našla zaměstnání v nakladatelství, kreslila a malovala a v roce 1952, krátce předtím, než se jí narodil syn Uzi, vyšla první z řady dětských knih, které ilustrovala. Bylo jich několik desítek a patří k zlatému fondu izraelské dětské ilustrace.

Těžko uvěřit, že člověk tak spojený s mládím už není mezi námi. Řekové říkali, že koho bozi milují, umírá mlád. A takový byl, v 91 letech, osud Michal. Zemřela mladá. Měli jsme ji rádi. jd

Miloš Bondy

CO ODVÁL DÝM ANEB

JAK JSEM PŘEŽIL HOLOKAUST

■ Miloš Bondy začíná své vzpomínky popisem transportu do Terezína spolu se svými rodiči. Tehdy mu bylo 16 let.

Stěžejní část se však soustřeďuje na věznění v Osvětimi, Sachsenhausenu, poté v pracovním táboře Ohrdruf a na sklonku války v Buchenwaldu. Těsně před koncem války se Bondy ocitl v jednom z takzvaných pochodů smrti a putoval přes Výmar do Eisenachu, kde se dočkal osvobození Američany.

Kromě této hlavní dějové linky autor vyprávění prokládá vzpomínkami na členy své širší rodiny a popisuje prostředí, ve kterém vyrůstal – židovskou měšťanskou rodinu z pražských Vinohrad. Vzpomínky *Co odvál dým* jsou tak nejen poutavým vyprávěním o životě člověka, kterého nezlomily ani ty nejkřutější podmínky, ale především mimořádně cenným osobním svědectvím o tom, čemu byly oběti holokaustu vystaveny. Jejich autor zachytil mnoho konkrétních detailů fungování táborové mašinerie, příběhy některých svých spoluvězňů i táborovou hierarchii. Vše podává velmi živě a místy i s nečekaným humorem.

Vydalo nakladatelství Prostor v Praze roku 2017. 376 stran, dop. cena 297 Kč.

Chaim Cigan

OUTSIDER

■ Fantastická próza *Outsider* uzavírá rozsáhlou tetralogii Chaima Cigana *Kde lišky dávají dobrou noc*. Za pseudonymem skrytý rabín, prozaik a dramatik Karol Sidon se v ní snaží spojit rozkošaté příběhy mnoha hrdinů, se kterými jsme se setkávali v tomto i paralelním světě v předešlých třech dílech, a napravit to, co původně rozpoutal jeden vynález, umožňující cestování v čase. A jak už to bývá, je mnohem snazší vyrobit z ryby nebo polévku než naopak.

Román se silnou politickou linkou domýšlí i scénář vývoje světa v době příchodu Mesiáše. Zasazen do devadesátých let minulého století připomíná řadou reálií, a dokonce i jednajících postav náš svět. Okolnosti vyvolané společným „globálním“ nepřítelem Armilem či Milovaným a jeho vize sjednoceného lidstva nakrátko spojí arabský a židovský svět. Vznikají dříve nepředstavitelné aliance, hnané jak zbytnějším egem politických vůdců, tak fixní ideou nápravy světa hlavní postavy Sidneyho Kramera.

Karol Sidon nás ale nenechává na pochybách, že spásu je možné očekávat od lidí, jimž je touha po moci a jakákoli ideo-

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Rebeka Kloudová: mezuzá, moruše. Z výstavy v Muzeu Šimona Adlera v Dobré Vodě.

logie cizí. K tomu používá autor své nejsilnější literární zbraně – jazyk, fantazii a schopnost vytvořit životné postavy, jimž můžeme věřit a také se jim smát.

Vydalo nakl. Torst v Praze roku 2017. 480 stran, dop. cena 399 Kč.

Uvedení knihy se koná v pondělí **11. září** od 19 hodin v Knihovně Václava Havla (Ostrovní 13, Praha 1).

STEFAN ZWEIG SLOVEM I OBRAZEM

■ Zuzana a Eugen Brikiusovi a Rakouské kulturní fórum v Praze vás zvou k prohlídce pouliční plakátové výstavy *Stefan Zweig slovem i obrazem*. Ve dnech 8.–17. 9. lze na trase pražských ulic Na Poříčí (u kostela sv. Josefa), Klárov (u stanice metra Malostranská), U Lužického semináře (na zdi Vojanových sadů) a v téže ulici na náměstíčku zhlédnout čtyři plakátovací panely a posoudit kolážový pohled na život a dílo Stefana Zweiga a jeho „svět všerejška“. Vernisáž se koná 8. 9. v 11 hodin vylepováním plakátů na první panel, kulturní program s občerstvením pak pokračuje i u dalších panelů.

JERUZALÉM V UMĚNÍ

■ Druhý ročník česko-izraelského kolokvia, které se věnuje tématu *Jeruzalém: věčný zdroj umělecké inspirace od středověku až po současnost* proběhne opět v prostorách Akademie věd v Husově ulici. Letos se ho zúčastní celkem dvanáct přednášejících z Česka a Izraele, kteří se budou snažit odpovědět na následující otázky: Jak teologická koncepce nebeského a pozemského Jeruzalému obohatila české umění, architekturu a urbanismus? Ovlivnil například Jeruzalémský chrám nebo chrám Božího hrobu v Jeruzalémě významně

stavby v Čechách? Jakým způsobem křesťanští poutníci zobrazovali Jeruzalém? Proč a kdy se Jeruzalém stal vyhledávaným námětem židovských umělců? Konference se koná dne **5. září** a začíná v 10 hodin.

ZEMĚ JELENA

■ U příležitosti posledního dne výstavy *Země jelena* v pražském Domu fotografie (Revoluční 5) provede zájemce samotná autorka Orit Išaj. Výstava obsahuje na sedmdesát děl různých médií. Fotografka zkoumá realitu prostřednictvím výjevů ze svého okolí, zachycených na klasických či jinou formou zpracovaných fotografiích. Tvoří buď samostatně, nebo ve spolupráci s veřejností. Svým hledáním a tím, jak využívá dosavadních forem zobrazování a interpretace, se snaží upozorňovat na společenské a politické otázky rezonující v izraelské společnosti. Komentovaná prohlídka se koná **10. září** od 17 hodin.

HNĚDÁ SLOŽKA

■ Ve čtvrtek **14. září** proběhne v předsálí kina Muzea ghetta v Terezíně vernisáž výstavy *Hnědá složka – Pocta Felixu Blochovi*. Ruth Lubinovou, kurátorku výstavy, zaujalo dílo Felixe (Ferdinanda) Blocha (1898–1944), který zachytil běžný život v terezínském ghettu přibližně rok předtím, než byl zavražděn. Felix byl zaměstnán v kreslírně technického oddělení ghetta a pro svou vlastní tvorbu používal starý kartonový papír. Ruth se rozhodla oslovit vybrané izraelské umělce, aby svým dílem uctili jeho památku. Svá díla představí mimo jiné Šalom Neuman, Rafi Baler, Doron Polak, Miriam Šalevová nebo Ester Beer Percalová. Výstava je pořádána ve spolupráci s Bejt Terezín.

DNY PRO IZRAEL V HRADCI KRÁLOVÉ

■ Již 21. ročník kulturně-společenského festivalu Dny pro Izrael, který pořádá Centrum Sion v Hradci Králové, začíná **25. září** tradičním galavečerem; v následujících dnech až do konce měsíce proběhne řada doprovodných akcí, počínaje vzpomínkovým pietním aktem na Masarykově náměstí, vystoupením klezmerové kapely Trombelnik či degustací izraelských vín na Baťkově náměstí. Chystají se také besedy a promítání izraelských filmů.

MEZUZY V DOBRÉ VODĚ

■ V Muzeu Dr. Šimona Adlera v Dobré Vodě u Hartmanic lze až do konce roku zhlédnout výstavu *Fotografie a mezuzy* Rebečky Kloudové. Výstava originálních mezuz a snímků je přístupna denně krom pondělí od 9 do 17 hodin.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, P 1, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ Ve čtvrtek **14. září** přivítáme na Kávě kunsthistoričku, kurátorku a pedagožku doc. **Marii Rakušanovou**, s níž pohovoříme na téma: Co je umění?

■ V úterý **19. září** mezi nás zavítá politolog, pedagog a ředitel New York University Prague JUDr. **Jiří Pehe**. Promluví o politickém vývoji v ČR, jedním z témat budou i volby.

Kavárna je otevřena jako vždy od 14.30, program začíná přesně v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Maiselova synagoga**

(Maiselova 10, Praha 1)

■ 7. 9. v 19.00: **Sen o Rudolfově Praze**. Koncert souborů Victoria Ensemble (um. vedoucí Viktorie Dugranpere) a Concerto Aventino (um. vedoucí Jakub Kydlíček), které se zaměřují na historicky poučené provozování evropské hudby 15.–18. století. Na programu jsou díla autorů rudolfinské Prahy (např. Orlando di Lasso, Hans Leo Hassler, Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic a další). Vstupenky zakoupíte v Maiselově synagoze, v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15, Praha 1), v síti Ticket Art a na webových stránkách ŽMP. Vstupné 230 Kč / 150 Kč.

■ 12. 9. v 18.00: **Veliká novina o hrozném mordu Šimona Abelese**. V roce 1694 proběhl v Praze proces, při němž byl židovský obchodník Lazar Abeles obžalován z vraždy svého syna Šimona. Důvodem mělo být, že chlapec chtěl údajně přestoupit ke křesťanství. Proces doprovázel nátlak úřadů i letáková kampaň. Spisovatel Marek Toman ve svém stejnojmenném románu (Argo, 2014) předložil vlastní představu o této události, jež zohledňuje řadu dochovaných dobových materiálů. Vstup volný.

■ 14. 9. v 19.00: **L. L. Zamenhof: Od esperanta přes hilelismus k homaranismu**. Letos si připomínáme 100. výročí úmrtí tvůrce esperanta, polsko-židovského lékaře a myslitele Ludvíka Lazara Zamenhova (1859–1917), o jehož významu svědčí i fakt, že organizace UNESCO vyhlásila rok 2017 jako „Zamenhofův rok“. O životě a myšlenkovém světě Ludvíka Zamenhova ve své přednášce pohovoří přední český esperantista Petr Chrdle. Vstup volný.

■ 19. 9. v 19.00: **Židé v českých zemích po šoa: Identita poraněné paměti**. Představení stejnojmenné knihy etnoložky a historičky Blanky Soukupové (Marenčin PT, 2016) z Fakulty humanitních studií UK, která je první syntetickou prací na toto téma. Nad knihou a s ní spojenými té-

**KULTURNÍ
POŘADY**

Rebeka Kloudová: mezuzah, zelené sklo. Z výstavy v Muzeu Šimona Adlera v Dobré Vodě.

maty bude s její autorkou Blankou Soukupovou rozmlouvat publicista a pracovník ČRo Plus Jan Fingerland. Vstup volný.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Auditorium**

(Maiselova 15, 3. patro)

■ Programy začínají v 18.00 a vstup na ně je volný.

■ 3. 9.: **Naivně sny?** Stejnojmenný dokumentární film Petera Scheinera (30 min., 2013) zachycuje snahu o obnovu života židovské komunity v Komárně, která dnes čítá pouhých několik desítek členů. Po projekci bude o filmu, židovském životě v Komárně i o židovství na Slovensku s tvůrcem filmu a se slovenským sociologem Fedorem Gálem rozmlouvat publicista Petr Brod. Program se koná v rámci 18. ročníku Evropského dne židovské kultury, jehož letošním tématem je diaspora. Vstup volný.

■ 5. 9.: **Židovská odborná škola Masada v Darmstadtu 1947–48**. Vernisáž výstavy věnované historii školy, již založil Samuel Milk Batalion a nabízela odborné vzdělání v oboru řemeslné práce přibližně šedesáti přeživším holokaustu. Večer bude zahájen přednáškou Ley Dror-Batalion z Univerzity v Haifě. V angličtině s konsektivním tlumočením do češtiny. Výstava je přístupná do 26. 10. v po–čt 12–16, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

■ 18. 9.: **Vykoupení a problém zla v kabale rabína Izáka Lurii**. Po vyhnaní Židů ze Španělska roku 1492 se jejich značná část usídlila v Safedu v Galileji. Vůdčí osobností židovské mystiky se brzy stal rabín Izák Luria (1534–1572), na jehož učení se v posledních dvaceti letech soustředují akademici v Izraeli a v USA. Témata současného výzkumu představí judaista Josefa Blaha.

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 17. 9. ve 14.00: Lvíček Arje vypráví o stvoření světa. Lvíček Arje dětem vysvětlí, jak

se slaví židovský Nový rok. Prohlídka: Jeruzalémská synagoga. Vstupné 50 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

(tř. Kpt. Jaroše 3)

■ Programy v září jsou pořádány v rámci Evropského dne židovské kultury. Není-li uvedeno jinak, začínají v 17.00 a vstup na ně činí 30 Kč.

■ 7. 9. od 17.00: Komentovaná prohlídka židovského hřbitova v Brně-Židenicích. Maximální počet účastníků prohlídky je 30 osob. Rezervace na e-mailu: katerina.suchankova@jewishmuseum.cz. Poplatek za komentovanou prohlídku ve výši 30 Kč se hradí na místě.

■ 11. 9.: **Rituální pomůcky a jejich využití v životě praktikujících Židů**. Přednáška Chaima Kočího, předsedy Chevra kadiša.

■ 12. 9. od 17.00: Prohlídka bývalé věznice na Cejlu, která je spojena s akterý prvního, druhého i třetího odboje. Prohlídka k výstavě **Tváře Cejlu** zájemce seznámí s životními osudy vybraných osobností, které zde byly vězněny. Maximální počet účastníků prohlídky je 30 osob. Rezervace na e-mailu: katerina.suchankova@jewishmuseum.cz. Program se koná ve spolupráci KVC RF při ŽOB. Poplatek za komentovanou prohlídku ve výši 30 Kč se hradí na místě.

■ 17. 9. od 10.30: **O svitku**. První dětská dílna z nového cyklu nazvaného **Příběh Tóry** bude věnována samotnému svitku. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let se uskuteční v prostorách sálu Turistického a informačního centra ŽOB na brněnském židovském hřbitově. Vstupné 30 Kč.

■ 19. 9.: **Židé ve Francii, od Ludvíka Svatého po dnešek**. Publicistka Ladislava Chateau se ve své přednášce zaměří na předválečný francouzský nacionalismus a antisemitismus a jejich hluboké historické kořeny. Zvláštní pozornost věnuje období vichistického režimu. Program se koná ve spolupráci KVC RF při ŽOB.

■ 26. 9.: **Romantika a Židé**. Epocha německé literární romantiky je z hlediska evropských duchovních dějin jednou z nejzajímavějších, ale také nejkontroverznějších. Jedná se o dobu vzniku nových ideových proudů, které následně ovlivňovaly myšlení a dějiny Evropy po další dvě staletí. Je to také doba prvních kroků židovské asimilace, a zejména té bude věnována přednáška profesorky Ingeborg Fialové z katedry germanistiky UP v Olomouci.

■ V září můžete v sále OVK Brno zhlédnout výstavu **Tváře Cejlu** připravenou občanským sdružením Paměť. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí a po předchozí telefonické domluvě. Vstup volný.

TVÁŘE ULICE V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Židovská obec v Praze vás zve na vernisáž nové výstavy v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémská 7, Praha 1) – expozici fotografií Jana Dobrovské Tváře ulice. Vernisáž se koná **4. září** od 17 hodin, výstava je přístupna do konce října denně krom sobot a židovských svátků od 10 do 17 hodin.

js

KONCERT V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ V rámci cyklu varhanních koncertů zve Židovská obec v Praze **6. září** od 18.00 na koncert Ženy skladatelky tří století, při němž zazní skladby Anny Amálie Pruské, Marie Theresie von Paradis, Clary Schumannové a dalších zajímavých hudebnic. Na varhany hraje Jitka Chaloupková, vstup na koncert je volný.

js

DISKUSE V MAISLOVCE S JIŘÍM DRAHOŠEM

■ Srdečně zveme na další Diskusi v Maislovce. Tématem debaty, která se koná dne **13. září** od 19 hodin v Maiselově synagoze (Maiselova 10), bude „Svět podle Jiřího Drahoše“. Jak známo, Jiří Drahoš je jedním z kandidátů na úřad prezidenta České republiky. Budeme si povídat o tom, jaké změny by chtěl přinést do prezidentského úřadu, jak hodnotí vývoj země v posledních letech, co pro něj znamená češství a jak vnímá historický i současný vztah mezi českým a židovským prvkem. Modereuje: Irena Kalhousová

Na akci není třeba se registrovat. Počítejte prosím s bezpečnostní kontrolou při vstupu do objektu.

ik

VEČER KE DNI SMÍŘENÍ NA ČRO VLTAVA

■ Tak jako každoročně pokračuje i letos Český rozhlas Vltava v reprízách dalšího pořadu cyklu Synagogy Čech, Moravy a Slezska. V premiéře vysílá každý díl koncem ledna ke Dni památky obětí šoa a předcházení zločinům proti lidskosti, v repríze na podzim ke Svátku smíření Jom kipur. Program se vysílá v pátek **29. září** od 20 do 22 hodin a věnuje se židovským památkám v Ledči nad Sázavou, v Polné, Třešti a v Nové Cerekvi.

vl

KURZY MODERNÍ HEBREJŠTINY V ULPANU

■ Na adrese www.ulpan.cz naleznete rozvrh výuky moderní hebrejštiny – ivrit na nový školní rok, rozpis kurzů v pražském ulpanu a veškeré informace potřebné k zápisu.

ul

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

MACHOL BRNO 2017

■ Srdečně zveme na seminář izraelských lidových tanců, který se bude konat během prodlouženého víkendu **13.–15. října** v budově gymnázia tř. Kpt. Jaroše 14 v Brně. Tentokrát se na vás těší tři lektoři z Izraele, kteří nás naučí tance začátečnické i ty pro pokročilé. Cena za celý seminář včetně doprovodného programu a občerstvení je 950 Kč. Po předchozí domluvě je možno přespat v prostorách školy za 100 Kč/osobu/noc. K dispozici také bude dětský koutek s hlídáním dětí pro ty, kteří se předem nahlásí. Registrace na stránkách <http://orotbrno.webnode.cz/>, více informací a dotazy na e-mailu orotbrno@seznam.cz nebo tel. č. 739 555 459. Těšíme se na vás!

jk

NAŠE TŘÍDA V ARŠE

■ Divadlo Archa (Na Poříčí 26, P 1) uvede dne **15. října** představení, které pod vedením Břetislava Rychlíka nastudovali členové divadla Polárka (profesionálního souboru pro děti a dospělé v Brně). Jedná se o zajímavou inscenaci polského dramatika Tadeusze Slobodzianka Naše třída, která na osudech spolužáků jedné třídy vesnické školy mapuje dějiny 20. století.

Představení je vhodné pro diváky od 15 let.

br

ULOUPENÉ UMĚNÍ

■ Výstava Uloupené umění přináší prostřednictvím informačních panelů konkrétní pohled na činnost Centra pro dokumentaci majetkových převodů kulturní statků obětí druhé světové války. Na osudech původních vlastníků jsou představeny nejen jejich sbírky, válečné a poválečné nakládání s uměleckými artefakty, ale též jednotlivé instituce, které židovský majetek spravovaly či stále spravují.

Díky spolupráci s Federací židovských obcí ČR putuje výstava po synagogách, které byly rekonstruovány v rámci projektu 10 hvězd (Revitalizace židovských památek v ČR). Byla k vidění v Židovském obecním domě v Boskovcích, v synagoze v Nové Cerekvi, v synagoze v Polné a v **září a říjnu** ji lze zhlédnout v rabínském domě v Ústěku.

jj

KULTURNÍ PROGRAM HAGIBOR

■ 13. 9. od 14.30: Setkání před Vysokými svátky s vrchním zemským rabinem Karolem Efraimem Sidonem.

■ 13. 9. od 16.30: Ohlédnutí III – vernisáž retrospektivní výstavy obrazů Lojzy Štyndla.

■ 27. 9. od 10.30: Co se do Obecních novin nevešlo IV – vernisáž fotografií Petra Balajky.

■ Výstavy: Alena Šourková – fotografie.

SEZNÁMENÍ

■ Švýcar původem ze Slovenska (emigrace v roce 1968), 73 let, mladistvý, chemik, dipl. Ing ETH, rozvedený před půl rokem civilně i nábožensky (get), záliby – sport, kultura a umění, 171 cm vysoký, 73 kg, se chce seznámit s paní s podobnými zájmy za účelem manželství. Možnost trvalého pobytu v Curychu (pětipokojový byt) nebo v Praze. Rád by prožil Roš ha-šana už společně. Touží po harmonickém manželství založeném na lásce. Telefon: 0041 796 280 933.

■ Pro svou rozvedenou neteř (DiS, 40 let), matku 15letého syna, hledám spolehlivého životního partnera. Nabídky posílejte laskavě do redakce *Rech* (roschodes@sefer.cz; Izraelská 1, Praha 3).

■ Aktivna, zamestnaná žena bez záväzkov hľadá partnera vo veku od 60 do 70 rokov. Ponuky, prosím, posielajte do redakcie *Rech* (roschodes@sefer.cz; Izraelska 1, Praha 3).

Z DOPISŮ REDAKCI

Vážená redakcia,

chcem čitateľov Roš chodeš informovať, že (aspoň na Slovensku) sa záznaky, podobné slávnej premene vody na víno, dejú aj dnes. Popisovaná udalosť sa síce odohrala už koncom marca tohto roku, ale jej význam som si v plnej miere uvedomil až v týchto horúcich letných dňoch. V marci tohto roku vydala Slovenská pošta pamätnú známku pri príležitosti 75. výročia deportácií zo Slovenska. Ponáhlal som sa do POFIS-u, aby tieto cenné dokumenty slovenskej (a židovskej) minulosti pre moju váhavosť nebudaj nevypredali. Spolu s aršikom a obálkou prvého dňa som si našťastie (nie je to totiž u mňa bežné) odložil aj pokladničný blok. Znovu sa mi dostal do rúk až teraz, keď som robil letné upratovanie vo svojich veciach. Vďaka tomu som si všimol, že vlastným nespochybniteľným úradným doklad (na požiadanie môžem ukázať...), ktorý dokazuje, že to, čo som pred polrokom kúpil, zaplatil a mám pred očami, nie sú pamätné známky k výročiu deportácií. Tieto sa totiž na účtenke záračne premenili na aršik a obálku Panny Márie z Fatimy.

Peter Salner

ŽNO BRATISLAVA

V **septembri** srdečne blahoželáme našim členom, ktorý oslaví svoje narodeniny: pán Juraj Alexander – 73 rokov; pani Dagmar Dvorská – 86 rokov; pán Ing. Peter Gero – 75 rokov; pani MUDr. Marta Groplová – 76 rokov; pani Jasna Hatiarová – 70 rokov; pani doc. RNDr. Mária Hvastijová – 81 rokov; pani MUDr. Veronika Lehotská – 84 rokov; pani Soňa Loewingerová – 60 rokov; pani Mária Országová – 83 rokov; pani MUDr. Daniela Stanitzová – 70 rokov; pán Nathan Karol Steiner – 84 rokov; pán MUDr. Peter Šťastný – 76 rokov; pani Viera Šurdová – 70 rokov; pani Ing. Viera Vašková – 72 rokov; pán Dr. Jozef Weiss – 84 rokov; pani Dr. Mária Weissová – 84 rokov, a pani Renné Žiaková – 89 rokov. Prajeme dobré zdravie, veľa šťastia a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našej členke, ktorá v mesiaci **september** slávi sviatok svojich narodenin: pani Darina Kossárová, nar. 11. 9. – 79 rokov. Prajeme veľa zdravia a spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V mesiaci **září** oslaví své narodeniny: pani Věra Bakalová, nar. 14. 9. – 76 let; Samuel Blau, nar. 5. 9. – 15 let; pan Petr Fiša, nar. 15. 9. – 62 let; pan Arnošt Goldflam, nar. 22. 9. – 71 let; pan David Kšica, nar. 13. 9. – 42 let; pani Hana Němečková, nar. 30. 9. – 35 let; pani Eva Neufeldová, nar. 28. 9. – 84 let; pani Eva Pěničková, nar. 8. 9. – 85 let; pani Ruth Rossi, nar. 19. 9. – 91 let; Elijah Shai Selinger, nar. 19. 9. – 9 let; pani Ráchel Michaela Selingerová, nar. 20. 9. – 44 let; pan Tomáš Schuller, nar. 10. 9. – 43 let; pani Růžena Svobodová, nar. 13. 9. – 69 let; pani Michaela Walsbergerová, nar. 10. 9. – 42 let, a pani Ivana Zapletalová; nar. 16. 9. – 55 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **září** oslaví narodeniny: pan Mgr. Jaroslav Faltýn, nar. 25.9. – 41 let; pani Božena Jelínková, nar. 28.9. – 59 let; pani Gabriela Jirásková, nar. 24.9. – 33 let; pani Jana Majzliková, nar. 10.9. – 40 let; pani Zlata Palkovičová, nar. 9.9. – 33 let; pani Diana Shonert, nar. 21.9. – 31 let, a pan Václav Tůma, nar. 12.9. – 72 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 8. srpna zemřel ve věku 85 let pan Vladimír Poskočil. Se zesnulým jsme se rozloučili 16. srpna v synagoze Děčín.

Zichrono livracha!

ŽO KARLOVY VARY

V **září** oslaví narodeniny pan Gabriel Szász, nar. 4. 9. – 88 let. Jmenovanému přejeme hodně zdraví a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **septembri** oslaví narodeniny: pani Eva Breinerová – 80 rokov; pani Berta Grossová – 90 rokov; pani Judita Grunbergerová – 95 rokov; pani Katarína Hirschová 86 rokov; pán Csaba Kende – 84 rokov; pán Ladislav Luby – 69 rokov; pani Zuzana Ošerová – 66 rokov; pán Juraj Tkáč – 68 rokov, a pani Eva Gatiová – 70 rokov. Prajeme dobré zdravie a šťastie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **září** oslaví narodeniny: slečna Jitka Špačková, nar. 1.9. – 29 let; pan Pavel Gerö, nar. 16.9. – 44 let, a pani Eva Gärtnerová, nar. 23.9. – 80 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **září** oslaví životní jubileum: pani Petra Poláková, nar. 20.9. – 34 let; pani Eva Franklová, nar. 5.9. – 70 let; pan Matyáš Ritter, nar. 15.9. – 24 let; pan David Ritter, nar. 15.9. – 24 let; pani Eva Skládalová, nar. 14.9. – 70 let; pan Daniel Peršin, nar. 12.9. – 31 let; Mayah Cilka, nar. 15.9. – 9 let, a slečna Anna Klimešová, nar. 12. 9. – 14 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **srpnu** oslavili narodeniny: pani Libuše Bárťová, nar. 31.8. – 71 let; pan David Färber, nar. 13.8. – 42 let; pan Pavel Färber, nar. 29.8. – 68 let; pani Milada Filipová, nar. 29.8. – 43 let; pan Rudolf Gross, nar. 1.8. – 71 let; pani Lidia Kohutková, nar. 4.8. – 77 let; pani MUDr. Věra Vlasáková, nar. 6.8. – 71 let; pani Marie Lichnovská, nar. 21.8. – 89 let; pan Ladislav Madrý, nar. 12.8. – 87 let; pan Ing. David Markovič, nar. 21.8. – 37 let; pani Draho-míra Nicielníková, nar. 29.8. – 72 let; pan Vladislav Roman, nar. 21.8. – 70 let, a pani Zuzana Skácelová, nar. 4.8. – 84 let.

V **září** oslaví narodeniny: pani PhDr. Judita Freundlichová, nar. 16.9. – 80 let; pan Jan Hess Bc., nar. 8.9. – 44 let; pani Eva Jiřičná, nar. 1.9. – 91 let; pani Věra Rolková, nar. 13.9. – 79 let; pani Olga Urbanová, nar. 15.9. – 47 let, a pani Věra Vaňková, nar. 23.9. – 90 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **září** oslaví narodeniny: pani Sarah Ruth Hájková, nar. 10.9. – 27 let; pan Ing. Jan Fialka, nar. 12.9. – 85 let; pan Arnošt Bergmann, nar. 20.9. – 61 let; pan MUDr. Marcel Hájek, nar. 20.9. – 52 let; pan Jiří Löwy, nar. 23.9. – 60 let, a pani Eva Vojtěchová, nar. 28.9. – 58 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **září** oslavují narodeniny: pani Eva Bielová, nar. 25.9. – 97 let; pani Gertruda Denská, nar. 25.9. – 87 let; pani Dagmar Friedlová, nar. 11.9. – 95 let; pani Erika Gärtnerová, nar. 30.9. – 80 let; pani Jana Hamplová, nar. 2.9. – 87 let; pani Regina Hejnová, nar. 18.9. – 93 let; pani Eva Kleinová, nar. 6.9. – 94 let; pan Ivan Klíma, nar. 14.9. – 86 let; pan Karel Köcher, nar. 21.9. – 83 let; pani Helena Krouská, nar. 12.9. – 96 let; pani Marie Majerová, nar. 29.9. – 94 let; pani Margit Maršálková, nar. 9.9. – 88 let; pani Zuzana Mináčová, nar. 24.9. – 86 let; pani Hana Eva Mlejnková, nar. 8.9. – 85 let; pan Jaroslav Poskočil, nar. 25.9. – 87 let; pani Viera Šlesingerová, nar. 5.9. – 93 let; pani Hana Trávová, nar. 10.9. – 92 let, a pan Artur Zempliner, nar. 12.9. – 96 let. Všem přejeme pevně zdraví a pohodu do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PREŠOV

V **septembri** oslaví svoje narodeniny: pani Judita Gregušová – 89 rokov, a pani doc. RNDr. Júlia Hlaváčová, CSc. – 70 rokov. Jubilantkám želáme pevné zdravie, pokoj a pohodu v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

S ľútosťou oznamujeme, že dňa 20. srpna zomrela členka našej obce Ing. Kvetoslava Pinžíková z Tornale vo veku 82 rokov, ako jedna z posledných preživších koncentračný tábor Oswiencsim. Čest'jej památke!

Zichrona livracha.

ŽO TEPLICE

V **září** oslaví své narodeniny: pan Miloš Lichtenstein, nar. 6.9. – 36 let; pani Sonja Lichtensteinová, nar. 18.9. – 71 let; pani Tereza Skálová, nar. 26.9. – 32 let; pan Oldřich Látal, nar. 9.9 – 57 let; pan Vít Lichtenstein, nar. 7.9 – 32let; pan Samuel Látal, nar. 9.9 – 18 let; pan Dominik Látal, nar. 17.9. – 24 let; pani Gabriela Becková, nar. 1.9. – 42 let, a pani Šeindly Faerman, nar. 20.9. – 86 let. Přejeme všem to nejlepší do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V mesiaci **září** oslaví narodeniny pani MUDr. Antonie Chuchutová. Jmenované přejeme hodně zdraví a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

NEPOKOJE V CHARLOTTESVILLE

Dva dny trvaly nepokoje ve městě Charlottesville ve Virginii, kam se sjeli pravicevím extremisté a zastánci nadřazenosti bílé rasy, aby protestovali proti odstranění vlajky s konfedačním křížem ze zdejší univerzity a sochy jižanského generála z doby války Severu proti Jihu Roberta Leeho z místního parku. V sobotu 12. srpna navíc došlo k násilnému incidentu, kdy pravděpodobně příznivec pravicevých extremistů najel do davu antifašistických protidemonstrantů, jednu ženu usmrtil a desítky dalších zranil. Akce bělošských supremacistů byla spojena mimo protičernošské a protimigrantské rétoriky také s antisemitismem, ozývalo se množství protizidovských hesel. Po reakci prezidenta Donalda Trumpa, který odsoudil „nenávist, bigotnost a násilí na mnoha stranách“ – čímž se fakticky vyhnul jednoznačnému odsouzení krajně pravicevých rasistů –, se ozvali američtí židovští představitelé, kteří kromě hlubokého odsudku samotné akce kritizovali prezidentův výrok a vyzvali jej k „jasnému zaujetí morální pozice“.

Amerika zaznamenala v uplynulých týdnech zvýšené projevy antisemitismu, včetně zandalizovaného památníku obětí šoa v Bostonu a rozbitých oken v synagoze ve městě Alameda v Severní Karolině.

ZEMŘEL NEJSTARŠÍ MUŽ SVĚTA

Měsíc před nedožitými 114. narozeninami zemřel Jisrael Kristal, uznávaný oficiálně Guinnessovou knihou rekordů jako nejstarší žijící muž světa a jeden z deseti, kteří se kdy dožili takto vysokého věku. Rodák z polského města Maleniec se narodil 15. září 1903 a přežil dvě světové války, v té druhé byl uvězněn nejprve v lodžském ghettu a později byl transportován do Osvětimi, kde krátce po deportaci zahynula jeho manželka Chaja Feige, s níž byl ženatý od roku 1928. V roce 1950 odešel do Izraele a v Haifě se věnoval své celoživotní profesi, cukrářství. Vloni se dostal na stránky novin po celém světě, když si splnil sen a se stoletým zpožděním oslavil bar micva.

PRAHA – EILAT

Největší nízkonákladový letecký přepravce ve střední a východní Evropě, společnost Wizz Air, dále expanduje na poli izraelského turismu a od letošního podzimu nabízí nové linky z letiště Eilat-Ovda v jižním Izraeli. Je mezi nimi i přímá linka do Prahy, která začíná s pravidelnými

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Mark Podwal: *Berani roh*, 1993.

lety od 2. listopadu a bude létat jednou týdně. Ceny jednosměrné letenky Praha – Eilat začínají na 1079 Kč a už nyní je lze zakoupit na stránkách společnosti. Mezi tradiční lety z Tel Avivu patří samozřejmě i linka do Prahy nebo spojení dvakrát týdně do slovenských Košic.

MUZEUM TAJNÝCH ŽIDŮ

V portugalském městě Belmonte bylo po rekonstrukci znovu otevřeno muzeum tajných Židů (*marranos, anusim*), tedy těch, kdo se po vypovězení Židů z Portugalska (1497) a zavedení katolické inkvizice v zemi (1536) formálně vzdali své víry, ale uchovávali potají tradici předků. Historie marranů v Belmonte je pozoruhodná, neboť ve městě hledali útočiště Židé přecházející před inkvizicí ze Španělska, a když byla inkvizice zavedena i v Portugalsku, zůstali zde v utajení. Židovské rodiny ve městě tak přečkaly čtyři staletí a domnívaly se, že už žádní Židé kromě nich nežijí. Z omylu je vyvedl až roku 1917 důlní inženýr z Haliče, který jim odříkal modlitbu Šema Jisrael. Ve městě nyní funguje malá židovská obec s nově postavenou synagogou, jednou ze tří živých templů v zemi (kromě Lisabonu a Porta).

DOBROVOLNÍCI NA HŘBITOVĚ

V srpnu pracovala na jednom z největších židovských hřbitovů na světě ve

Varšavě na Okopowe ulici mezinárodní skupina 18 dobrovolníků (mezi nimi i Češi), k nimž se připojilo sedm skautů z Poznaně. Hřbitov byl založen roku 1806 a čítá na 80 tisíc identifikovaných náhrobků. Většina z nich je však nedostupná, neboť hroby pokrývá silná vrstva náletových rostlin. Dobrovolnické čištění hřbitova organizuje již tři roky Cultural Heritage Foundation a díky této práci byly zatím odkryty zhruba tři hektary dosud neprostupného prostoru.

MEDVÍDEK PADDINGTON

Na sklonku června zemřel ve věku 91 let britský autor Michael Bond, jehož proslavily hlavně příběhy medvídky Paddingtona, které vycházejí od roku 1958 a znají je i čeští čtenáři. V rozhovoru z roku 2014 M. Bond řekl, že postavu plyšového medvěda, kterého opuštěného s cedulkou na krku naleznou na londýnském nádraží Paddington manželé Brownovi a ujmou se ho, částečně inspirovali skuteční uprchlíci před nacismem: židovské děti ze záchranných kindertransportů, které viděl na nádraží v Londýně a které měly na krku lístek se svými údaji. Dále řekl, že byl rozčarován, že ve filmovém zpracování knihy nehrají žádní Židé, což mu vadilo především u role Paddingtonova nejlepšího přítele, doktora Grubera. „Měl jsem o téhle roli jasnou představu, chtěl jsem, aby ji hrál cizinec, protože jsem ji napsal podle svého prvního agenta, milého pána, německého Žida, který se měl stát nejmladším soudcem v Německu. Varovali ho, že je na seznamu, a tak uprchl do Anglie, měl jen kufřík a 25 liber,“ vzpomínal Bond.

(am, ztis.cz)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta, a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p., oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o., P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodes. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 9. 2017.

Cena 20 Kč (0,90 €)